

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

The background of the cover is a painting of a rural landscape. In the foreground, a green field with some tall grasses is visible. A brown horse stands in the field on the right side. In the middle ground, there is a large, two-story house with a prominent red-tiled roof and light-colored walls. To the right of the house, there are several large, leafy green trees. In the background, more buildings with red roofs are visible under a blue sky with white, fluffy clouds. The overall style is impressionistic, with visible brushstrokes and a focus on light and color.

HØRSHOLM EGNS MUSEUM

ÅRBOG 2010

HØRSHOLM
EGNS MUSEUM

ÅRBOG 2010

HØRSHOLM EGNS MUSEUM

ÅRBOG 2010

HØRSOLM EGNS MUSEUM. ÅRBOG 2010

Udgivet af Hørsholm Egns Museum 2010

© 2010 Hørsholm Egns Museum samt forfatterne

Omslagsillustration: Oliemaleri af Godfred Christensen:

Hørsholm by, set fra øst, 1905.

I forgrunden engen ned mod Dronningedam (selve dammen er ikke synlig). Husene langs Hovedgaden, den nuværende gågade, ses i baggrunden.

Foto: Ole Tage Hartmann

Hvor andet ikke er anført, er illustrationer gengivet efter materiale i Hørsholm Egns Museums samlinger

Papir: Satimat

Skrift: Legacy Serif

Grafisk tilrettelægning: Korsager Grafisk Design A/S

Tryk: Rosendahls

ISBN 978-87-87371-48-3

HØRSOLM EGNS MUSEUM

Sdr. Jagtvej 2

2970 Hørsholm

tlf.: 45860711

e-mail: post@hoersholmmuseum.dk

www.hoersholmmuseum.dk

INDHOLD

Fra museets samlinger

6

Af Peter M.M. Christensen

Hirschholm Districts Ugeblad 1860 .....

18

Af Lisbet Hein

Mary Bess Westenholtz på Folehavegård .....

36

Af Lisbet Hein

Barn og ung pige i Hørsholm

i 1940'erne og 50'erne

50

Af Lena Willadsen

Museumsforeningen

for Hørsholm og Omegn .....

72

Fra museets samlinger

Indledning

I 1970 havde nu afdøde skuespiller Bodil Udsen et radiohit med en sang om, hvad de "går rundt og gør i banken efter tre". Som museumsarbejder kan man ind imellem få den tanke, at den samme undren bliver museerne til del. Hvad går de egentlig rundt og laver, når der ikke er nogen mennesker i butikken, når udstillingen er lukket, og der ikke er nogen foredrag, der skal holdes i en hel uge eller mere?

En stor del af arbejdet går ud på at forberede den udadvendte virksomhed, besvare henvendelser, lave foredrag samt sikre at de oplysninger og opdagelser, som (heldigvis) jævnlige tilflyder os på den ene eller den anden måde, bliver registreret og opbevaret, så de hurtigt og nemt kan findes frem, hvis det bliver nødvendigt. Det er ikke nok for arkæologerne at grave potte-skår op af et hul. Hvis fundene ikke bliver ordnet og registreret, så de kan sættes i sammenhæng med alt det andet, man ved,

■ *Hørsholm Egns Museums magasin for de mindre genstande. Der er stadig plads på hylderne men ikke længe. Ikke mindst den arkæologiske samling vokser eksplosivt i disse år, hvor der graves meget og afdækkes mange spændende fund.*

og man dermed kan blive klogere af det, kunne man jo lige så godt have sparet sig ulejligheden. På samme måde med kulturhistoriske genstande. Hvis vi ikke sikrer, at alle oplysninger om tingene og deres historie bliver gemt, så de kan findes igen, og man kan lære af det, så er der jo ingen grund til at gemme på dem.

Nye krav til samlingerne

I de sidste 10-20 år har kravene til museernes samlinger forandret sig. Det er ikke

længere nok, at museerne indsamler og opbevarer tingene, uddrager lærdom af dem og sætter udvalgte genstande på udstilling fra tid til anden. I dag skal samlingerne helst være tilgængelige for alle, også dem på magasinet. Men det skal naturligvis ske på en sådan måde, at tingene ikke tager skade. Det stiller nye krav både til magasinerne, og til den måde tingene registreres på. Frem til omkring år 2000 var den almindelige måde at registrere museumsgenstande på "det blå kort", et A4-stort kartotekskort med plads til alle de oplysninger, man indsamlede om tingen: hvor stor den var, hvem der afleverede den, hvem der havde brugt den og til hvad. Helst skulle der også være en grundig beskrivelse og i bedste fald en tegning eller et fotografi. Alt det skal stadig findes på en god registrering, men nu skal det hele være på EDB, og tilgængeligt på internettet - i hvert fald i det omfang registerlovgivning og ophavsretsloven tillader.

Allerede i begyndelsen af 1990'erne begyndte nogle museer at lege med mulighederne for at bruge EDB til registreringen, og visioner om en landsdækkende database over museumsgenstande (i lighed med den bibliotekerne allerede havde), blev forbløffende hurtigt til konkrete planer. Databasen "Museernes Samlinger" blev lanceret af Kulturarvstyrelsen (KUAS), og alle statslige og statsanerkendte museer - dvs. alle museer som er statsdrevet eller

■ *Et eksempel på et af de "blå kort" som længe har været nerven i museums-virksomhed. De blå kort er ofte forsynede med fine illustrative tegninger af genstandene. Mange af dem håber vi at kunne overføre til de elektroniske registreringer på et senere tidspunkt.*

gruppe	Barnedragt	N4b	museum	ROM	sted	Usærgd	inv. nr.	17
genstand	Sommerfrakke med kysse		inv. nr.	202,202	M 1187-3 (1994)			
<p>Hvid sommerfrakke til lille pige på ca. 2-3 år Længde: 56 cm Vidde ved taljen 35 cm forneben 60 cm Ermelængde fra ermeeb 24 cm</p> <p>Frakken er syet sammen i taljen med 3 rynkesømme. Den har dobbelt krave, Besøge kantet med smal blonde, som også pynter ærmerne. Frakken lukkes med 3 knapper på overdelen og en tryklås i taljen.</p> <p>Kysen er syntet på forpartiet med smalle blonder og bisser. Bagpartiet er påsyet med store læg, der giver vidde til pulden. I nakken elastik til at fastholde kysen på hovedet. Den har ingen (og har ikke haft) hånd til lukning.</p> <p>Frakke og kysse er håret i ca. 1924-25 Den er sandsynligvis syet af sørendaren Anna Mathilde Nielsen (se også 1187-1)</p> <p>Giver: Lilli Brahts, f. PUNCH 1923 Høstholm Park 2 3, tv, 2970 Høstholm 42 86 28 62 fra indsamling ved 50 Års Jubilæum 1994</p>								

■ *Sådan præsenterer siden "Museernes Samlinger" sig, når man møder den første gang. Herfra er der forskellige søgemuligheder. Et klik på knappen "Museums-oversigt" frembringer en liste over alle de museer, som skal bidrage til basen.*

får støtte fra staten – blev pålagt at indberette deres samlinger til denne database. Målet er, at enhver med en internetforbindelse skal have mulighed for at se, hvad der befinder sig af genstande på de kulturhistoriske museer. En tilsvarende base over kunst, kaldet "Kunst Index Danmark", blev også etableret, og fra 2004 har Kulturarvstyrelsen stillet et gratis registreringsprogram "Regin" til museernes rådighed.

Hørsholm Egns Museum på nettet

Som statsanerkendt museum er Hørsholm Egns Museum også forpligtet til at være en del af Museernes Samlinger. Arbejdet med at klargøre vores samlinger til de nye krav og få registreringerne gjort tilgænge-

lige i databasen blev for alvor skudt i gang i november 2009¹. Det er det arbejde, som nu er så vidt fremskredet, at det kan præsenteres for publikum. Det er samtidig en anledning til, på den ene side at gøre opmærksom på Museernes Samlinger og arbejdet med elektronisk registrering, på den anden side at præsentere nogle eksempler på ting fra samlingerne. Forhåbentlig vil det give nogle læsere lyst til at gå ind på nettet og se mere.

Hørsholm Egns Museums samling fra nyere tid omfatter ca. 5000 enkeltgenstande, det er dem, det her omtalte projekt omhandler.

Projektet begyndte, da museet med økonomisk støtte fra Kulturarvstyrelsen fik et privat firma til at scanne vores gamle blå kort ind på EDB. Resultatet var ikke problemfrit. Fejl er opstået, og det kræver et betydeligt efterarbejde og i realiteten en komplet revision af genstandssamlingen, at få det hele til at fungere efter hensigten.

Vi begyndte at sætte arbejdet i system i november 2009, og de første elektronisk registrerede genstande fra Hørsholm Egns Museum kunne allerede ses i Museernes Samlinger på internettet før jul. I skrivende stund kan enhver med en internetfor-

bindelse slå op i Museernes Samlinger og se 33 museumssager med i alt mere end 900 genstande og kunstværker². Det er langt fra alle ting, der er billede af, men det regner vi stærkt med, der vil komme inden årets udgang. Nye genstande, der er indkommet til samlingen efter scanningsprojektet, bliver alle fotograferet og gjort tilgængelige i databasen med det samme, mens tingene fra den gamle samling (ting registreret før 2009) bliver publiceret efterhånden, som vi får afsluttet efterbehandlingen. Først derefter vil vi gå i gang med systematisk at tilføje illustrationer. Interesserede kan følge udviklingen på internetadressen www.kulturarv.dk/mussam. Her kan man ikke kun se Hørsholm Egns Museums samling, man kan også se hvad de andre museer har fået lagt ud. (Hvis man kun er interesseret i vores samling, kan man finde os ved at klikke på knappen "museumsoversigt")

Kunstsamlingen

Noget af det første vi gik i gang med var kunstsamlingen, som i dag, med nogle få undtagelser, kan findes i Museernes Samlinger på nettet. På et kulturhistorisk museum er kriterierne for bedømmelsen af

et maleri eller andet kunstværk anderledes end på et kunstmuseum. Vi ser mindre på værkets kunstneriske kvaliteter, som farvebehandling, komposition o.l., end vi ser på hvilke oplysninger billedet kan give os. Selvfølgelig vil vi gerne have værker af gode, anerkendte kunstnere – og det har vi også – men det er ikke afgørende for, om vi erhverver et billede.

Heldigvis oplever vi af og til at kunstneriske og historiske kriterier går op i en højere enhed, og at vi således kan være med til at berige både kunstverdenen og lokalhistorien. En sådan situation opstod i januar 2010 da museet fik henvendelse

■ *Erik Reinwald:*
Udsigt over Højdevang mod nordvest. Billedet, som er en af de seneste tilføjelser til Museets kunstsamling, gengiver et sjældent motiv: et villa-kvarter under udvikling i 1950'erne.

fra en tidligere hørsholmborger, som ville forære os et maleri, som havde hængt i hans barndomshjem. Giver kunne udpege motivstedet til kvarteret omkring Højdevang og Gøgevang og hjælpe med at datere billedet til ca. 1950. Museet kvitterede med at identificere kunstneren bag billedets signatur E.R., idet vi var i besiddelse af yderligere et værk fra hans hånd. Oven i købet et maleri som prydede forsiden af årbogen 2005-06. Kunstnerens navn er Erik Reinwald, og det nye værk gav os anledning til at efterlyse oplysninger om ham i Ugebladet. Efterlysningen gav flere interessante henvendelser. Særligt spændende var det, at vi fik kontakt til kunstnerens familie, som velvilligt gav os alle de oplysninger vi kunne ønske os, og samtidig tilføjede endnu et billede til vores samling.

Erik Reinwald (1924-1989)

Erik Reinwald repræsenterer en gruppe kunstnere fra vores område, som kan kaldes håndværker-malere, men han var ikke en typisk repræsentant. Mens håndværker-maleren almindeligvis var en håndværker med en kunstnerisk åre, som han benyttede til at tjene lidt ekstra i de arbejds-

sigte døde perioder, så var E.R. først og fremmest kunstner. Han blev, på sin jordnære fars ordre, uddannet som maler hos malermester Ole Mathiesen i Hørsholm, men han blev aldrig særlig knyttet til faget. Malermesteren konstaterede tidligt, at unge Reinwald ikke altid synes helt koncentreret omkring arbejdet med de ensfarvede vægge. For E.R. blev malerhåndværket heller aldrig mere end et middel til at skaffe den indkomst, han behøvede for at forsørge sig, videreuddanne sig som kunstner (han modtog bl.a. undervisning på Kunstakademiet), og rejse. Erik Reinwalds tilknytning til Hørsholm sluttede i 1971, men han har sat sit aftryk på området bl.a. med de tre kunstværker, som i dag befinder sig i Hørsholm Egns Museums samling.

En Frisørsalon i Rungsted

Der kan være ting i et museums samling, der er sjove og interessante i sig selv, men ofte er de oplysninger, vi har fået i forbindelse med afleveringen, lige så vigtige og giver genstandene en særlig værdi. Et eksempel på det sidste finder vi i en række genstande, som vi har modtaget i år fra indehaveren af frisørsalonen "Hos Pierre"

■ Denne nakkehårstrimmer erhvervede Giver under sin elevtid i København 1955.

som lå på Rungstedvej 81. Gaven bestod først og fremmest af ældre frisørgrej, som nok kan fremkalde nostalgiske billeder

på nethinden, men som blev ekstra interessante i kraft af de beretninger der fulgte med:

Salonens indehaver blev uddannet i København i en af tidens store moderne frisørvirksomheder. Da han i 1964 begyndte sin virksomhed i Hørsholm, var det med et københavnsk prisniveau, som lå betydeligt over de normale fra området. Det forhindrede ham dog ikke i at blive godt etableret i Rungsted. Han kunne bl.a. fortælle, at mange unge mænd, som i 1960'erne ville have den moderne "Beatlesfrisur", måtte søge til damefrisørerne. Herrefrisører betragtede ofte langhårsfrisurer som kvindefrisurer, og dem gav man sig ikke i kast med. Frisøren kunne også fortælle, at hans klientel i Rungsted var forskelligt sammensat sommer og vinter.

■ *Interieuret fra Salon "Hos Pierre" i Rungsted, 1963. Hos Pierre var der ingen tunge frisorstole med fodpedaler i 1960'erne. Stilen var tidlig op-art, en blandingstil med blomstrede rokokostole, draperede gardiner og enkle guldrammede spejle. Håndværket var af høj kvalitet, selv om arbejdsstillingen nok kunne få det til at lobe koldt ned ad ryggen på vore dages arbejdsmiljøkonsulenter. Billederne fulgte med gaven til museet og vil i fremtiden være at finde i Hørsholm Egns Museums Arkiv.*

Forklaringen var, at en stor del af hans kundekreds tilbragte sommermånederne i Skagen eller på Sjællands nordkyst. I den periode overtog landliggerne, som kom med Kystbanen fra København og lå på landet i Hørsholm, så frisørstolene. Frisør "Pierre" lukkede sin forretning i 2007 efter mere end 43 år som frisør i Hørsholm, og han har nu beriget Hørsholm Egnsmuseum med sine ting og sin historie.

Afholdslogen Hørsholm Fremtid

Fra den ældre del af samlingen kan vi hente en lang række ting fra det betydelige foreningsliv, som har tegnet Hørsholm i 1800-1900-tallet. Ikke mindst bemærkelsesværdig er en næsten komplet samling "Regalier" fra afholdslogen "Hørsholm Fremtid"³. Ceremoniellet omkring logens møder var en bekræftelse af et fællesskab omkring en sag, der for medlemmerne havde en grundlæggende samfundsmæssig ofte religiøs betydning. Til møderne blev såvel medlemmer som mødelokale klædt passende på. Museets samling indeholder både faner, spraglede bordomhæng, et stueorgel og ikke mindst en serie af de Regalier, som med farve og symboler markerede såvel indehaverens rang i

■ *Et regale til et medlem af meget høj rang. Symbolerne på brystet er nogle (ordenens lærdom) og hammer (Magt og myndighed) i guld, samt kors, anker og hjerte, som symboliserer tro, håb og kærlighed.*

■ *I 1993 kunne museet vise de mange ting fra afholdslogen "Hørsholm Fremtid" i en udstilling på Sdr. Jagtvej. Billedet er fra denne udstilling. Foto i Hørsholm Egnsmuseums Arkiv.*

logen, som hans plads ved mødebordet. Igen kan man ikke understrege værdien af giverens oplysninger nok. De sikrer, at vi kan forstå genstandenes betydning for brugerne, og hvorfor de ser ud, som de gør. Også disse regalier ligger i dag på nettet i Museernes Samlinger – i nogle tilfælde med billede.

Nordsjællands Propforening

Endnu en forening træder frem i kraft af en genstand i vores samling. I dette tilfælde er genstanden meget beskeden at skue; men den har givet anledning til en lille undersøgelse af fænomenet bag. Det drejer

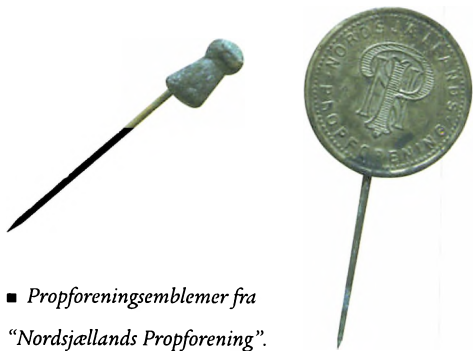
sig i virkeligheden om to små ting – to små emblemer, som i den håndskrevne registrant blev tillagt “Nordsjællands Propforening”. Navnet “Propforening” kan lyde lidt “Spirituøst”, men virkeligheden bag emblemerne er en helt anden. I slutningen af 1800-tallet opstod der mange steder en voksende bevidsthed om de skyggesider, som den fremvoksende industrialisering medførte, og formodentlig også en vis angst for, at de revolutionære tanker, som vandt frem blandt den voksende arbejderbefolkning, skulle finde for god grobund, hvis man ikke gjorde noget for især de allerfattigste.

Propforeninger dukkede op i hele landet omkring 1890-1920. De havde til formål at hjælpe familier, der ikke havde råd til at købe det nødvendige udstyr til et

barn, der skulle konfirmeres. Konfirmationen var en vigtig begivenhed i et barns liv – overgangen fra barndom til ungdom, ofte meget konkret markeret som overgangen til arbejdslivet. Hvis barnet ikke allerede var i gang med at bidrage til husstandsindtægten, så var det tiden til at begynde, helst ved at få en plads udenfor hjemmet.

Det var imidlertid ikke de i vore øjne barske livs- og arbejdsvilkår, som propforeningerne og deres lige reagerede på. Sådan var livet jo. Men der var en voksende forståelse for, at selv om ikke alle kunne være “fine folk”, så var der et minimum af menneskelig værdighed, som det var værd at værne om, ikke mindst børnenes, som jo ikke så godt kunne stilles til ansvar for familiens situation.

Fattigvæsenet stillede mange steder konfirmationstøj til rådighed for værdigt trængende; men det var som regel gammelt og slidt og i hvert fald let genkendeligt. Således forblev fattigvæsenets konfirmationskjoler sorte i mange år efter, at den hvide konfirmationskjole var blevet almindelig i begyndelsen af 1900-tallet. Med propforeningernes hjælp undgik mange den skam, det var, både for famili-

■ Propforeningsemler fra “Nordsjællands Propforening”.

■ *Sådan skulle en veludstyret konfirmand se ud omkring år 1900. Foto fra Fru Helga Hansens familiealbum Hørsholm Egnsmuseums Arkiv.*

en og konfirmanden, hvis han eller hun, måtte gå op ad kirkegulvet i upassende udstyr, måske endda klaprende træsko – en både synlig og lydelig demonstration af familiens økonomiske uformåen.

Blandt de midler, propforeningerne tog i brug, for at indsamle penge til formålet var “propmulkt”. Medlemmer af propfor-

eningen fik et emblem med en nål, som enten var propformet, eller blev sat fast i en prop. (se billedet). Hvis et medlem af propforeningen mødte et medlem af foreningens bestyrelse, uden at man var i stand til at fremvise prop-emblemet, blev man idømt en bøde. Foreningerne oprettede desuden opsparingsordninger i lighed med “Julens Glæde”, som nogle stadig vil kunne huske. Et betroet medlem gik ved hver lønningsdag rundt til de tilmeldte familier og indsamlede et beskedent beløb, som der f.eks. blev kvitteret for i en opsparingsbog. Når tiden var inde, blev det opsparede beløb udbetalt til familien, som på den måde havde sikret sig selvhjælp med mindst mulige afsavn.

Der eksisterer endnu propforeninger, der efterlever det oprindelige formål; men de fleste forsvandt med indførelsen af den offentlige forsorg i 1960'erne, og en del eksisterer i dag kun som selskabelige foreninger. I Hørsholm har to små emblemer sikret Nordsjællands Propforening dens plads i lokalhistorien. Skulle der imidlertid være nogen som ligger inde med oplysninger om foreningens lokale virke, vil vi naturligvis meget gerne høre om det.

■ “Kobmand Falks Gård” eller “tvillingegården” på torvet matr. 39 overfor Hørsholm Hotel ca. 1880-90. Det var her vores stovle hang omkring 1950. Huset blev nedrevet i 1958. Det er skomager Anders Hansen, der sidder på trappestenen. Ser man godt efter, kan man se stovleskiltet over døren yderst til venstre. Det er en slankere stovlemodel end museets, men den er også 30-40 år ældre end vores. Både stovle og skomager kan være blevet udskiftet i 1900-tallets første halvdel. Foto i Hørsholm Egns Museums Arkiv.

Et skomagerskilt

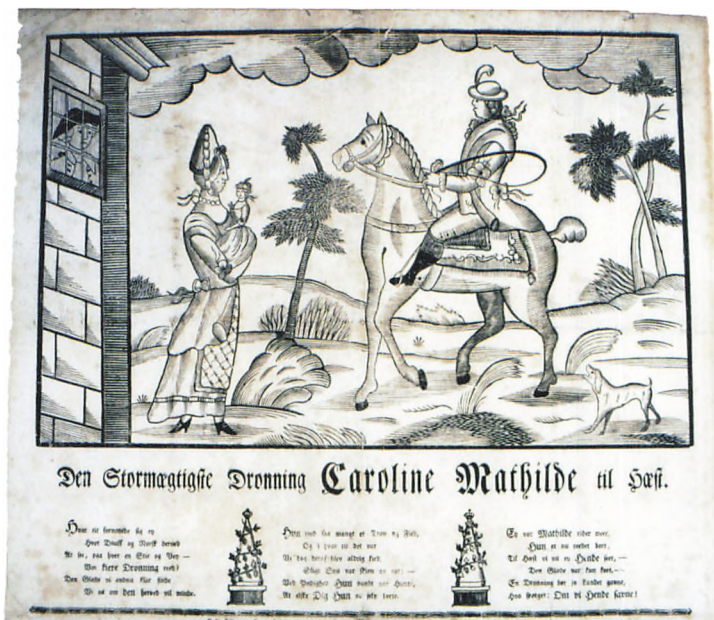
Naturligvis fylder også genstande med relation til det lokale handelsliv på vores magasinhylder, om end ikke så meget som

de burde, i forhold til den indflydelse de næringsdrivende har haft på områdets historie. Heldigvis råder arkivets store billedsamling i nogen grad bod på den man-

■ Den massive Stovles budskab har ikke været til at tage fejl af. For Hørsholmborgerne omkring 1900 har det virket som nutidens neonskilte: Her bor skomageren.

- **Smædeskrift:** *Caroline Mathilde til Hæst. End ikke sit nære slægtskab med den engelske konge (hendes broder) kunne redde den unge dronning Caroline Mathilde (1751-1775) fra et vanærende eksil og en smertelig adskillelse fra sine børn, da opgøret med opkomlingen Struensee rullede gennem hoffet i 1772. Billedet gengiver et af de smædeskrifter mod dronningen og Struensee, som findes i Museets Struensee-samling. På billedet bærer dronningen det mandsdragt-lignende rideudstyr, som samtiden fandt dybt forærgeligt, og fra sit fængsel kigger Struensee ud mod hende.*

gel, og vi må så være så meget des gladere for de ting, vi har. En af de sjove ting er et skomagerskilt helt traditionelt udformnet som en støvle. Den massive træstøvle er skåret af givers far og har iflg. oplys-

ningerne hængt over en skomagerforretning på Hørsholm Hovedgade “overfor Hørsholm Hotel” nemlig på facaden af den ejendom, som af nogen betegnes som “Købmand Falks Gård”. I vore dages optik vil den rette placering bedst beskrives som “ved siden af Hørsholm Hotel”, men med den daværende vejføring, og tilkørselsforholdene ad den gamle hovedgades snoede vejforløb fra vest, er det forståeligt, at placeringen beskrives som overfor. Huset blev nedrevet i 1958.

Struensee-samlingen

Vi kan naturligvis ikke tale om Hørsholm Egns Museums Samlinger uden at komme ind på Hirschholm Slot, Dronning Caroline Mathilde og J.F. Struensee. De fleste og bedste ting fra vores samling om slottet, som blev nedrevet fra 1810, kan ses i museets udstilling, hvor der også er eksempler på de tryksager og skriftlige materialer, som museet har om Dronningen og Struensee og deres tragiske og dramatiske endeligt. Museets studiesamling rummer imidlertid meget mere om den celebre sag, bl.a. en stor samling af de smædeskrifter som strømmede fra diverse trykkerier i kølvandet på Struensees arrestation i januar

og senere henrettelse den 28. april 1772.

En fortegnelse over materialet, som kan få moderne sladderjournalister til at se helt helgenagtige ud, er ved at blive lagt på nettet i Museernes Samlinger, og vil blive efterfulgt af et register over den betydelige bogsamling med samtidige kommentarer fra ind- og udland, som vi også råder over. Her er "guf" for både den historieinteresserede og for forskere i medier og meningsdannelse. Det er et af vores ønsker for fremtiden, at vi vil få udvalgte skrifter lagt på nettet med transskribering (oversættelse). Det er en af de muligheder som digitaliseringen af samlingerne åbner for, men som ressourcerne endnu ikke rækker til.

Der er afsat et år (fra november 2009) til at gennemføre det samlede registreringsprojekt på Hørsholm Egnens Museum. Det er ikke nok til at gøre alt det, vi gerne vil – og som vores nye elektroniske tidsalder giver mulighed for – men vi kan komme langt. Vi forventer, at hele samlingen vil være tilgængelig for offentligheden i Museernes Samlinger til november, forhåbentlig med billede af alle relevante genstande, og vi skulle dermed have opfyldt hovedformålet med projektet.

NOTER

- 1 Arbejdet bliver udført af artiklens forfatter og museumsassistent Dorthe Eskelund, og forventes at være gennemført på alle de vigtigste områder til november 2010.
- 2 En museumssag er betegnelsen for en gruppe beslægtede genstande, eller en samlet aflevering. En museumssag bliver tildelt et sagsnummer f.eks. 1772 hvorefter alle genstande i sagen fortløbende får tilføjet et genstandsnummer (efter "X") og evt. et årstal for afleveringsåret. Et museumsnummer for en genstand i sag nr. 1772 kan derfor komme til at se sådan ud: 1772X0001/1945. Næste genstand i sagen hedder 1772X0002/1945 o.s.v. I fremtiden får nye genstande ikke årstal til sidst. Indkomståret registreres automatisk i det elektroniske system.
- 3 Lisbet Hein: Hørsholm Fremtid - En afholdsloge. Hørsholm Egnens Museums Årbog 1993

Den lokale avis 1860

■ Avisens faste "hoved".

I 1855 fik Hørsholm sin første lokale avis: "Hirschholm Districts Ugeblad". I det følgende skal vi se på en buket af udpluk fra avisens årgang 1860 – lokale, nationale og internationale nyheder, annoncer og meget andet. Tilsammen giver disse brudstykker både et indblik i livet i Hørsholm anno 1860 – og en fornemmelse af læsernes horisont og interesser for livet ude i den store verden. I Hørsholm Egnss Museums samling findes ikke fotos fra Hørsholm by i 1860 – det æld-

ste gadebillede er fra 1877. Derfor er artiklen ledsaget af nogle af museets stemningsfulde malerier, samtidige eller lidt senere.

Hirschholm (Hørsholm) Distrikt omkring 1860

Udtrykket "Hirschholm Distrikt" blev brugt om det tidligere krongods Hirschholm, der omfattede kirkesognene Birkerød, Karlebo, Bløvstrød og Hørsholm. Efter nedlæggelsen af krongodset i 1761 var om-

rådet et selvstændigt amt indtil 1805, hvorefter det blev en del af Frederiksborg Amt. Der var dog fortsat en amtstue-filial, der bl.a. varetog skatteopkrævningen, ligesom flere foreninger og organisationer havde distriktet som deres virkeområde. I 1860 var Hørsholm distriktet endnu domineret af landbruget, med Hørsholm som den nærmeste handelsby.

Hørsholm By

Lå fordelagtigt i forhold til det nordsjællandske net af kongeveje. Her var ud over amtstuefilialen også dommerembede, distriktslæge, sygehus og apotek. I 1860 var Hørsholm endnu garnisonsby, og gærdehusarerne og deres familier satte præg på livet i byen og gav omsætning til næringslivet. I byen var der adskillige købmænd og andre handlende, en del gæstgiverier og værtshuse – foruden håndværkere af enhver slags. I Usserød – lidt nord for Hørsholm – lå den store militære klæde-

fabrik. I 1860 var Hørsholm dog langt fra en betydelig by – befolkningstallet i selve byen var på ca. 500, hvortil kom de 80 militærfolk på garnisonen. Byen blev undertiden blot betegnet som en “flække”, og nærheden til København og de gamle købstæder Hillerød og Helsingør betød, at de handlende havde hård konkurrence.

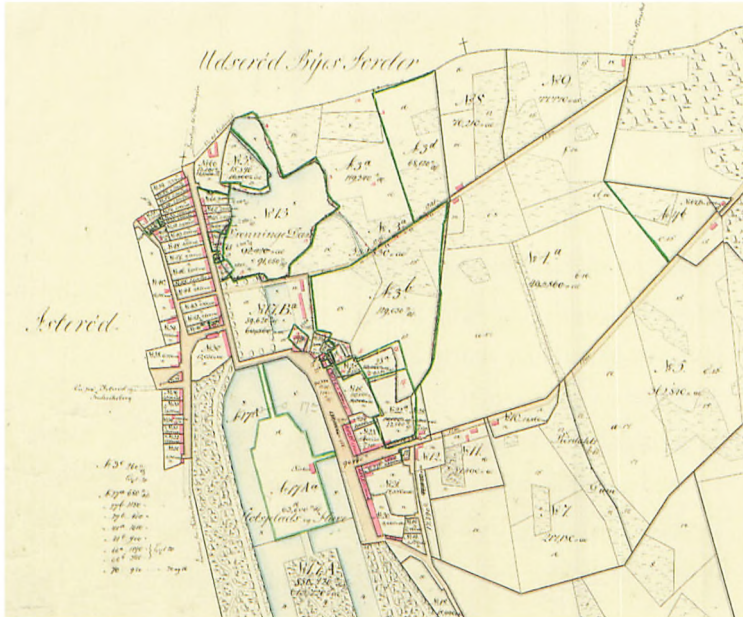
Hirschholm Districts Ugeblad

Avisens redaktion lå i Hørsholm By, i købmand Fugmanns gård i Hovedgaden. Det

■ *Købmand Fugmanns gård i Hørsholms hovedgade. Her lå avisens redaktion og trykkeri. Akvarel u.å., ukendt kunstner.*

■ Matrikelkort
over det centrale
Hørsholm, 1860.
Kort- og matrikel-
styrelsen.

er først og fremmest byens liv, der afspejler sig i de lokale nyheder, selv om annoncer og bekendtgørelser for en stor del var rettet mod langsgøgnenes befolkning.

P. Andersen var på en gang avisens ejer, redaktør og trykker. Redaktionen fungerede også som fæstekontor (arbejdsformidling), hittegodskontor og meget andet, alt efter læsernes og annoncørernes ønsker.

P. Andersen skriver selv (ændret til moderne retskrivning):

“Hirschholm Districts Ugeblad udgår 2 gange ugentligt, tirsdag og fredag, for 64 skilling² kvartalet. Indeholder, hvad der er distriktets og omegnens beboeres mest vigtigt og nyttigt at vide, såsom Københavns torvepriser og børskurs, auktioner, licitationer, offentlige og private bekendtgørelser, avertissementer, efterlysninger og fremlysninger. Køb og salg af rørlige ting og faste ejendomme. Det, man anser for det vigtigste af rigsdagens forhandlinger, som vedkommer landboerne på øen Sjælland, alle udkomne love, som vedrører samme. Det vigtigste af inden og

udenlandske politiske artikler mv.” Ugebladet bragte desuden afsnit af uendeligt lange fortsatte romaner – gennem en stor del af 1860 var det “De sorte røvere”. I november 1860 kom Andersen i alvorlige problemer. Han havde udgivet bladet i de første år uden den fornødne bevilling fra Indenrigsministeriet. Derfor blev han i 1860 idømt en bøde på 10 rigsdaler, der endte med at løbe op i 20, pga. sagsomkostninger og renter. Han måtte appellere til læserne om økonomisk hjælp for at klare krisen. Kammerråd Christensen trådte til med to rigsdaler, og i løbet af de næste uger lykkedes det Andersen at få indsamlet og betalt det fulde beløb.

Hvert nummer af bladet var på fire sider, formatet nogenlunde som en nutidig formiddagsavis. Opbygningen var temmelig fast: Først en rubrik “indenrigs”, der byggede på artikler i hovedstads- og provinspressen, undertiden krydret med artikler om lokale begivenheder, dækket af P. Andersen selv. En gang imellem fremsatte Andersen sin egen mening om byens liv, bragt i kronikform. Herefter kom som regel “udenrigs”, med artikler, der byggede på især Berlingske Tidende, Flensborg Avis samt “telegraf-depescher”.

Herefter børskurser og torvepriser, men i øvrigt er det annoncer, frem- og efterlysninger og bekendtgørelser, der fylder spalterne.

Lokale nyheder

7. februar: *“Trillinger ere fødte på Hirschholm den 2. februar i løbet af to timer. En pige og to drenge, den sidste dreng dødfødt. Det hører til sjældenhederne at høre at noget fruentimmer her i distriktet har født trillinger, tre børn på en gang, og efter hvad man har hørt skal det ikke være indtruffet her i byen på 50 år, førend nu natten mellem onsdag og torsdag forrige uge, at muremester Lunds kone skal have født to drenge og et pigebarn, hvoraf et af de førstnævnte var dødfødt. Distriksjordemoder madam Pedersen udførte forretningen alene, uden mindste hjælp af noget menneske, hvorfor hun med megen agtelse takkes.”*

13. april: *“Selvmord. En pige, der tjente hos en herværende urtekræmmer forsøgte onsdags formiddags at tage sig af dage ved hængning, men blev atter bragt til live. Senere på dagen er hun dog død. Efter sigende har ulykkelig kærlighed været årsagen til hendes fortvivlede beslutning”.*

25. maj bringer P. Andersen nogle betragtninger om Hørsholm by og dens fremtid: *“Da Hirschholm by kun er 3¼ mil*

fraliggende hovedstaden og kun 1½ fjerdingvej³ fraliggende sundet, ved skov i det hele taget i en meget smuk egn, hvor man antager at flere galante familier kunne finde lyst til at bo, hvis kun byen var indrettet dertil, og fornemmelig med flere smukke beboelseslejligheder eller plads til at opføre sådanne på.” Han skriver videre, at der mangler byggegrunde og foreslår, at Ridebanen udstykkes til byggegrunde, ligesom den vestlige del af Slotshaven og så bliver udlagt til bebyggelse. “Det ville ligeledes blive til byens gavn, om det høje ministerium ville bevilge, at der tillige med heste- og kvægmarkedet måtte blive afholdt to eller tre krammarkeder om året. Dersom Ridebanen bliver solgt til byggeplads, kan jo krammarkederne afholdes på torvet og på det brede fortov mod slotshaven, hvor der kunne stå en betydelig del telte. Den tredje ting, der efter min formening og som jeg hører at såmange af distriktets beboere ønsker, er at vi får vor gamle amtsstue igen som vi forhen har haft, eller alle dens forretninger overdraget her til byen.”

6. juli: “Luftsyn. I torsdagsaftes i forrige uge, omtrent kl. 11, observeredes en ildkugle i en betydelig højde i luften, en fjerdingvej vesten for Hirschholm, kommende i en hurtighed i lige linie tæt ved skyerne fra nordøst og forsvandt pludselig i sydvest. Den var for øjet at se, så

stort som et menneskehoved, men en lang, funkende hale”.

Indenrigs

Det politiske liv på Christiansborg berøres kun, hvis det giver sig udslag til vedtagelse af nye love, mens det er de almene nationale spørgsmål, der fylder spalterne. I årets første måneder følger bladet tæt ødelæggelserne efter branden på Frederiksborg Slot i december 1859. Frederik 7. og grevinde Danners rejser og andre aktiviteter bliver fulgt, og der bliver aftrykt de hyldest-

■ “Heiberghus” ved Ridebanen i Hørsholm. Huset var fra 1700-tallet, men fik sit navn efter Johan Ludvig og Johanne Louise Heibergh, der lejede det i sommeren 1832. Huset blev revet ned i 1930’erne. Malet 1918, signeret “FdmANN”.

digte, der blev forfattet ved ankomster og afrejser fra byer og steder rundt om i landet. Bladet er stærkt kongetro og nationalt, og alle "prøjservelige" ytringer og handlinger bliver kritiseret.

Provinsaviserne citeres for små og store begivenheder og kuriositeter:

17. februar rapporteres om fangst af 81 svaner ved Tyborøn, 21. juli meldes, at det nye fængsel på Vridsløse Mark er taget i brug, og de første 50 fanger overført hertil. Der berettes om høst-udsigter, storme, torden- og andet uvejr rundt om i landet, f. eks. 28. August: "Et uvejr er fredag nat trukket hen over byen Rønne, hvor lynet slog ned i møller Folkmanns nye, grundmurede hus, og efterlod en revne i gavlen. Lynstrålen gik igennem tre værelser; i det ene af disse sov et barn, som lynet gik tæt forbi uden at tilføje det mindste skade. Derimod kom nogle papirer, der lå ovenpå et ur i brand, men blev straks slukkede".

23. oktober fødes en vanskabt kalv med to haler nær Kolding - den forventes at blive en seværdighed, der vil "trække mange se-lystne til sig".

9. november føder konen til Nykøbing Falsters trommeslager og udråber trillinger, der "alle er nok så vævre". Allerede 13. november dækkes trillingernes dåb - de får

hver et af Frederik 7.'s tre navne, Frederik, Carl og Christian.

23. november: "Det elektriske lys. Det elektriske lys er endelig ved at træde i det daglige, praktiske livs tjeneste, efter at man længe har eksperimenteret med det og forgæves har søgt at fjerne de hindringer, de stod i vejen for dets

■ Kammerrådens hus på Torvet i Horsholm. Huset blev opført omkring 1860 af en af Horsholms forende mænd, kammerråd Christensen.

■ Kammerråd Christensen med frue i hjemmet på Torvet i Horsholm. Ukendt kunstner, omkring 1860.

anvendelse til belysning, navnlig til gader og offentlige pladser. Især var de galvaniske batteriers strøm kostbar....” Men nu er en ny metode opfundet: “Omdrejningen af store beste-skoformede magneter, derved at passere forbi en rulle kobbertråd, som er vunden omkring en jernkærne....”

Hos Burmeister og Baumgarten på Christianshavn er opfundet en “dampmuddermaskine”, der kan grave ned til 30 fod i havbunden.

Udenrigs

På disse sider handler det om livet i Hørsholm 1860, hvorfor der vil blive gået let hen over udenrigsstoffet. Men det skal nævnes, at interesserede i Hørsholm Distrikts Ugeblad kunne følge med i tidens storpolitiske begivenheder: Prøjsens aggressive fremfærd over for de små tyske stater og Garibaldi's kamp for Italiens samling bliver dækket. Bladet har bestemt sine holdninger: Om kejser Franz Joseph i Østrig-Ungarn skrives således 10. februar: “Han er despotisk og bigot. Hvorledes har denne unge kejser behandlet denne del af sit rige (Ungarn)? Det befinder sig under et tyranni, der er så hårdt, at det endog må betragtes som en forbrydelse”. Derimod er bladet venlig stemt

over for alt engelsk, og følger selv små begivenheder, her 6. juli: “Den 23. begyndte den store revue af frivillige i Hyde-parken for dronningen af England (Victoria), heriblandt befandt sig den 83-årige hr. Tower fra grevskabet Essex...”

Katastrofer rundt om i Verden dækkes også, f.eks. 31. januar: “Frygtelig skibbrud. Det amerikanske skib Temple, som var bestemt med en ladning kulier (kinesiske arbejdere) fra Macao til Havana er gået under i åben sø. Besætningen blev reddet, 850 arbejdere druknede”.

Og 17. februar kan meddeles, at der er fundet sølv i Californien – selv om rejsen dertil er lang og vanskelig, forventes nu tilstrømning af interesserede.

Kriminalsager

Er en stor interesse hos redaktøren og hans læsere. Ulykker, ildebrande og forbrydelser af enhver art – og fra alle dele af landet – omtales i Hørsholm-avisen. Året indledes med følgende: “ulykke ved nytårs-skyden. En syttenårig karl på Fejø, som morede sig med at skyde nytåret ind, er blevet offer for denne uskik...Han fyldte seks eller otte gange såmeget krudt i bøssen, som man ellers anser for et ordentligt skud, der som følge heraf sprang og i den grad beskadigede hans venstre arm, at den sandsynligvis må sættes af”.

■ *Det ældste gadefoto i Hørsholm Egns Museums lokalarkiv. Det er fra 1877 og viser købmand Chr. P. Hansens hus i Hovedgaden (i dag nr. 49). Chr. P. Hansen ses i nederste vindue, broderen, kaffehandler Axel Hansen og naboen, sadelmager Merling foran porten.*

En af de sidste henrettelser i Danmark (i fredstid) bliver udførligt beskrevet – det var den berømte “Balle Lars”, der blev hals-hugget d. 16. oktober. Voldforbrydelser, ildstiftelser og indbrud er omtalt i næsten hvert nummer, og som regel skinner den sociale nød bag ved sagerne igennem. Nogle sager er dog knap så tragiske: “21. marts. Tyveri af hestehaler. Natten imellem den 15. Og 16. er ifølge Vejle Avis på tre gårde i landsbyen Harre sket indbrud i tre aflukkede heste-

stalde, og tyvene har der bortskåret halerne af 11 heste”.

Lokalt var man også med, hvad angik kriminelle handlinger. Der er især lang-fingerede tjenestefolk, men også egentlige indbrud, som vi ser 16. november: “Natten mellem mandag og tirsdag i denne uge skal (efter, hvad der er os meddelt) være sket et indbrud i smedemester P. Andersens værksted på Breeltebakke i Usserød, hvor de skal være gået igennem et vindue og skåret bælgens istykker og stjålet

ambolten. Nede ved et vandhul skal vinduet været fundet, og man tror, at de har sænket ambolten, da man ikke kan forestille sig, at de kan sælge den”.

Bekendtgørelser

Sagen med indbruddet i smedien i Breetle kan følges i lang tid under “bekendtgørelser”, hvor stjalne genstande efterlyses og dusør udloves.

I samme rubik tilbyder byens håndværkere deres tjenester, ligesom tilrejsende gør opmærksomme på, hvad de kan tilbyde, men “bekendtgørelser” bruges i øvrigt til alle hånd meddelelser, bl.a. af ofre for rygtesmederi og som led i private opgør:

31. januar: *“Til Marie Larsen i Hirschholm. Kære kone. Hvorfor kan du være fortrolig over, hvor jeg lader mine skjorter vaske, eller hvor jeg logerer, at du vil skælde over min vaskekone? Det må jo være det rigtigste, at vi hver især passer sig selv. Christian Pedersen, skrædder.”*

24. februar: *“Da jeg har bragt i erfaring, at det falske rygte, at min ældste datter, som er aldeles berøvet sin forstand, skal være frugtsomelig. Må jeg herved erklære, at det rygte er Gud være lovet aldeles falsk. Det ville jo være*

en stor sorg for mig som fader til fornævnte pigebarn, som nu snart er 24 år gammel, og i en sådan forfatning, at hun næsten er ringere i gaver end et umælende, samt strengt belagt med krampetilfælde. At man jo langt fra heller kan formode, at et fornuftigt mandfolk ville i sligt henseende indlade sig med et sådant menneske – og tilmed kommer hun ingen steder, uden hvor min kone følger hende”.

31. august: *“Ingen må betro min steddatter noget på mit navn, da jeg ikke betaler det. Ej heller må nogen købe noget af hende. Usserød d. 20. August 1860, S.N. Hygum”.*

4. september: *“Under en ransagning der fandt sted hos mig Lars Mortensen, der var i tjeneste hos brygger C. Nielsen i Usserød, og da samme ransagning blev foretaget af politibetjent Christensen og kontorist Grundtmann efter et lommeur og 11 rigsdaler i rede penge, som skulle være frastjålet Niels Christian Borum, da kan jeg ikke vide af hvad grund, han fandt på at tyvte mig for tyveri....Er der i virkeligheden stjålet fra den mand? Og da jeg aldeles ikke var i Usserød på den tid.....”*

At bruge avisen til dødsannoncer var ikke almindeligt, det ses kun en enkelt gang i hele 1860, nemlig 30. november: *“Det har behaget det alvise forsyn, mandag morgen den 26. november ved døden at bort-*

■ Lægeboligen ved Den militære Klædefabrik. I dag Usserød Kongevej 120. Ukendt kunstner o. 1850.

kalde min kære og ældste søn, Christian Fasting, kun 14 år gammel efter et kort sygeleje. Meddeles her ved sørgeligt slægt og venner.

Begravelsen vil finde sted søndagen den 2. December kl. 12 middag fra hjemmet. Hirschholm, den 28. November 1860. Fasting.”

Beskæftigelse

Avisen var en vigtig faktor i det lokale arbejdsmarked. Der er annoncer, hvor interesserede direkte kunne henvende sig til den potentielle arbejdsgiver, men ofte fungerede P. Andersen som bindeled mellem arbejdsgiver og -tager.

10. februar: "Tjeneste anvises. En rask karl og en dreng på 16 a 17 år, to piger som vil stryge tørv, en mindre pige til at passe børn, kan få gode konditioner til 1. Maj 1860, når de straks henvender sig på avis- og fæstekontoret i Hirschholm. Ligeledes anmodes de ærede herskaber om sna-

■ Den militære Klædefabrik i Usserød. Malet af O. Sommer 1918. Bygningen til højre i billedet var endnu ikke opført i 1860.

rest at meddele mig deres ærede ordre, for at man kan få besørget samme i tide, da det er henmod sommeren. Det skal stedse være mit formål at skaffe tyender efter enhvers billigste fordringer."

20. marts: "Teglbrænder. En teglbrænder som har gode anbefalinger for duelighed og man ønsker gerne, at han kunne forme tagsten, kan få en god plads, når han snarest muligt henvender sig personligt til gårdmand og teglværksejer M. Bernholdt, Svindstrupgård ved Hirschholm."

13. april: "En avlskarl og flere raske karle og drenge, piger og en røgter søges, fra fæstekontoret i Hirschholm."

17. april: "Akkordarbejde tilbydes. 30 raske arbejdere kan få godt akkordarbejde, der vedvarer hele sommeren og efterår, hvorved kan tjenes 5 a 6 skilling dagligt, når de snarest henvender sig til N. Jensen på Evetofte kalk- og teglværk."

5. maj: "En flink karl kan få god kondition som kusk, og hvorved kan fås betydelige drikkepenge..."

13. juli: "Tjenestesøgende: En pige af honette forældre, godt voksen og som bliver konfirmeret til Mikkelssdag dette år, ønsker kondition til 1. november som barnepige og deltage i alt arbejde, som forefalder."

“En karl 20 år gammel, med gode anbefalinger, ønsker kondition 1. november, helst hvor han kan få tilladelse til at køre lidt indimellem og om muligt i Hirschholm by eller hos en gård-ejer i nærheden af samme.”

“En svensk karl, som er vant til at passe heste og at køre, kan få en meget god kondition i Hirschholm by, hvis han snarest...”

“En pige, som er vant til alle slags arbejder som udfordres af en enepige i et større borgerligt eller embedsmands hus, og som har gode anbefalinger fra de steder, hun har tjent, kan få en meget god og magelig kondition i Hirschholm by....”

4. september: “Husholderske-plads søges. En ung og dannet pige, som i flere år har deltaget i landhusholdning, søger plads til 1. nov., lige meget hvor, for at bestyre et hushold. Gode rekommandationer haves for tidligere tjeneste. Man behøve at henvende sig i Usserød, det tredje hus fra Amsterdam Kro på venstre hånd eller at indlægge en billet på dette blads kontor.”

9. oktober: “En rask og smuk bondepige, med godt skudsmål, kuns 18 år gammel, men godt voksen, ønsker sig en kondition til 1. november, enten i Hirschholms by, eller i nærheden af samme.”

22. november: “Amme. Et honnet bondefruentimmer med frisk og sund die, kan straks

■ Den gamle fiskemesterbolig på Folehavevej. Bygningen, i dag Folehavevej 25, rummede fra slutningen af 1700-tallet og til 1897 Hørsholms Sogneskole. Andreas Friis, u.å.

få sig en meget god kondition i København, hvis hun senest, søndagen den 25. dennes....”

Underholdning og forlystelser

I avisen er der jævnligt annoncer for de to-tre private lejevibiblioteker i Hørsholm, der

kunne forsyne byens borgere med underholdende og oplysende læsestof, hvis de ikke valgte at købe bøgerne hos boghandler Anton Rasmussen. Rasmussen lejede dog også sine bøger ud, med særlig rabat til egnens landliggere. Gæstgiver Hvidberg (Hørsholm Hotel) annoncerer vinteren igennem med “musikalsk aftenunderholdning”, der afholdes maskeradeballer og den 24. februar finder vi følgende indrykket: “En forening af dilettanter giver lørdagen den 25. februar kl. 7½ til dels i et veldædigt øjemed en forestilling af følgende indhold...” Det drejer sig om to “farcer i en akt”, nemlig “*En lille datter*” og “*Den svage side*”.

Dilettanterne fik dog konkurrence af professionelle: 30. oktober annoncerer J.U. Datz en storslået “*kunstproduktion*”, der afholdes på loftet over rejsestalden ved Hvidbergs gæstgiveri. Den består af tre dele. Først en demonstration af “*optiske, fysiske og mekaniske produktioner*”. Anden del består af to enacters teaterstykker “*værtshusholderens fallitbo*” og “*skræddermesterens frieri*”. Tredje del er “*er stort kunst- og marionetteater, bestående af store og mekaniske figurer i legemlig størrelse*”. Der afsluttes med et ekstrainummer, nemlig “*et stort søslag, hvor staden skydes i brand*”.

Byens fik også besøg af rejsende kunstudstillinger, der både rummede malerier, ure, kunsthåndværk og ikke mindst komplicerede mekaniske installationer. Af sidstnævnte kategori kan “*mechanicus*” Nicolay Møller demonstrere et kunstværk af form som en luftballon, der med sin skipper i gondol stiger mod skyerne, mens det afspiller musik.

Det skal også nævnes, at forlystelseslivet i hovedstaden har været indenfor rækkevidde for de bedrestillede i Hørsholm – der er vognmænd, der har faste køreture (også om aftenen) til København, i sæsonen desuden til Dyrehavsbakken.

Undervisning

20. januar: “*En velanbefalet lærerinde fra København som i 10 år har holdt skole, og med kærlighed og moral har opdraget de børn, der var betroet hende. Ønsker til foråret at arrangere en skole i Hirschholm, efter samme metode som de større institutter i København hvor undervisningen bliver: Religion, historie, geografi, grammatik, skjøn- og retsskrivning, regning, tegning og maling, tysk, fransk og engelsk, som tales med eleverne. Musik, sang, og foruden smukt linnedsyning, alle nu brugelige og nyere håndarbejder*”.

3. april: "Undervisning i gymnastik og svømning i Hirschholm. Såsom et behørigt antal elever melder sig, agter undertegnede, i tidsrummet fra 1. maj til udgangen af oktober måned at etablere en gymnastik- og svømmeskole i Hirschholm, hvorpå reflekterende ville behage at henvende sig til Christensen, korporal og gymnastiklærer ved 2. Gardehusar-eskadron."

11. september: "Dansekursus. Da jeg undertegnede danselærer i Kjobenhavn, agter ligesom i forrige år at oprette en kursus for Hirschholm og omegn, på grund af at de ærede familier, hvis born, såvelsom de voksne, der deltog i kursussen forrige år. Beærede mig med at de fandt dem såvel tilfredsstillende. Tillader jeg mig nu dette år at anbefale mig til enhver, som vil betro mig deres born til undervisning, såvelsom de voksne mennesker, som vil bæere mig med at ville deltage i kursussen.....". "Undervisningen vil finde sted hos købmand Rasmusen på Torvet i Hirschholm... Ærbødigst C.A. Sibly, danselærer"

Sibly får dog konkurrence: Førnævnte gymnastik- og svømmelærer Christensen, underviser i dans i vinhandler Graaes lokale i byen, og i Gunderød kan man hos A. Frederiksen lære både lancier og menuet, foruden alle "nu for tiden brugelige danse".

■ Vejen mellem Horsholm og Rungsted 1862. Motivet er ikke stedfæstet med sikkerhed, men er antagelig Sdr. Jagtvej, på det sted, hvor den i dag bliver en skovsti gennem Rungsted begn. Nordahl Grove, 1862.

Køb og salg

10. januar: "Berlinerphankuchen. Hos bagermester Fortmeier bekommes hver søndag og onsdag aften kl. 5 varme berlinerphankuchen".

10. januar: "Hus til salg. Et nyt, meget godt grundmuret hus ved Amsterdam i Usserød..."

13. marts: "Photographie portraiter. Undertegnede, som agter at indtræde i Hirschholm i indeværende uge og opholder sig kun en kort

tid, anbefaler sig med smukke portaiter ud udføres daglig i Købmand Rasmussens ejendom på Torvet i Hirschholm. Ærbødigt J. Fredriksen.”

11. maj: “En ny vandmølle i komplet stand, renden er 20 alen lang, med bestegang, er til salg hos tømmermand Thomas Christensen i Birkerød”

11. maj: “Kartofler. Lægge-kartofler af fortrinlig kvalitet, kan erholdes på Folehavegård.”

24. august: “En del smukke kaniner er for billig pris til salg. En smuk kanariehan er for billig pris til salg. Bladets kontor anviser.”

31. august: “Heste til salg eller bytte. Hos undertegnede står et par sorte, 4 a 5 årige hopper og vallak til salg eller til bytte med en ældre arbejdshest. 10 kvarter 2 tommer^a høje og fri for skjulte fejl. Man behage at henvende sig i købmand Binders gård i Hirschholm.”

7. september: “Gæs til salg. I Amsterdam Kro er 50 gæs til salg for billig pris.”

21. september: “Købes. Rådyr, harer, vildænder og agerhøns købes, bladets kontor anviser.”

21. september: “En panteobligation til rest 280 Rigsdaler, med 25 i årligt afdrag, er tilkøbt med god rabat, når man henvender sig i Valledrød hos Berger.”

5. oktober: “Mælk! God skummetmælk fås daglig på Sindshvile ved Hirschholm.”

7. december: “En smuk ung, men vagtsom lænkehund, af en passende størrelse for en gårdmand eller parcellist, er på grund af, at ejeren ikke har brug for ham, billig til salg.”

24. december: “Til julen anbefales: Punch-ekstrakt, konfektrosiner, konfektfigen, krakmandler, stearin og julelys. Risengryn, brystsukker i stort udvalg, spanske nødder. Spille-kridt. Samt alt til urtekramhandelen henhørende: Polka-tørklæder, forede handsker, muffedisser, uldne børnehuer m. m. Alt til billige priser hos Theodor Petersen. Hørsholm.”

Efter- og fremlysninger

Fylder godt i hvert nummer af avisen:

3. januar: “en ung, kuldet vædder, mærket i det venstre øre, er bortløben fra gårdmand Peder Hansen..”

6. januar: “En ny mands galoche til det venstre ben er tabt på vejen fra Kokkedal ad hovedlandevejen igennem Hirschholm til København. Den bedes mod en dusør afleveres på bladets kontor.”

10. januar: “En fattig tjenestedreng har i søndags aftes været så uheldig ved at køre gennem Hirschholms gade at tabe en fjerner enspænder vognstang. Den retsindige finder ville behage mod en dusør enten at aflevere

den på bladets kontor eller til parcellist Peder Jørgensen på Brønsholm mark.”

24. januar: “En stor hund er bortløbet fra sin herre på Hirschholms gade, den er broget og lyder navnet Gnad, man behøve at aflevere den til købmand P. Hansen mod dusør.”

14. februar: “En lille pattegris, en 2 a 3 ugers tid, og som formodes at være tabt af en vogn. Er den 9. februar optaget på vejen ved Næppehus og kan hentes mod godtgørelse”.

24. februar: “Den herre, som formodentlig ved en fejltagelse er kommet til at tage en

■ *Kysten ved Sofiehøj i Smidstrup.*
Ukendt kunstner,
ca. 1850.

■ *Annonce for Dampskibsfarten på Øresund.*

I 1860 var der regelmæssig forbindelse mellem Klampenborg og Helsingør, med anløb ved Vedbæk, Rungsted og Humlebæk.

Det Helsingørsk Dampskibs-Interessensselskabs Skibe afgaae fra Helsingør den 11te April 1860 indtil videre saaledes: at der daglig afgaaer et Dampskib fra Helsingør til København Kl. 8 Morges, fra København til Malmø Kl. 1¼ Eftermiddag, og et andet Skib daglig: fra Malmø til København Kl. 9 Formiddag, fra København til Helsingør og Helsingborg Kl. 3½ Eftermiddag, anløbende Rungsted, Vedbæk, og Humlebæk hver Mandag paa Touren til København og hver Tirsdag paa Touren fra Kbh. Dampskibet Helsingborgs Fart i Sundet. Daglig, Fredag udtagen. Afgaae fra Helsingborg anløbende Landserona til København Kl. 6 Morgen, fra København til Malmø Kl. 10 Formiddag, Retour fra Malmø til København Kl. 12¼ Middag, fra København til Landserona og Helsingborg Kl. 3½ Eftermiddag. Frægtgeds medtages mellem København, Malmø, Landserona og Helsingborg.

Trykt af P. Andersen i Helsingør.

anden mands, sågodtsom ny gul skindbue på maskeradeballet. Ville som et skikkeligt menneske aflevere den på bladets kontor”.

1. juni: “På vejen mellem Auderød og Kongevejen er første pinsedags middag tabt et par solv

sjals-nåle med røde hoveder og vedhængende kæde. Den retsindige finder bedes aflægge dem på dette blads kontor mod en dusør”.

Efterlysningerne fortsætter året igennem: Et cigarfutteral er tabt i kongevejen ved Breelte, en paraply er fundet ved Brønsholm, en brun hanhund med hvidt bryst søger sin ejer, en økse er tabt mellem Usserød og Amsterdam Kro, en lille guldring er fundet mellem Birkerød og Hørsholm osv., osv.

Livet i Hørsholm 1860

Læser man “Hirschholm Districts Ugeblad” igennem for 1860, får man indtryk af en lille, driftig by, hvor alle følger med i hinandens gøren og laden. Udbuddet af varer, arbejdskraft og ydelser er stort, og handelen synes livlig. Den lokale avis spiller en vigtig rolle i lokalsamfundets trivsel, men den indskrænker sig ikke til at dække de lokale forhold – læserne kan følge med i både de nationale og internationale nyheder.

Det er nævnt, at folkestyret på Christiansborg tilsyneladende ikke har avisens interesse. Sammenlignet med nutidens lokalaviser er det også påfaldende, så lidt omtale, der bliver det lokale selvstyre til

del. I Hørsholm Sogn var der (som i alle andre landsogne) i 1842 blevet oprettet et sogneforstanderskab (forløberen for sogneråd). Sogneforstanderskabet tog sig af fattig-, skole- og vejvæsen, men dets anliggender ser ud til at være betragtet som noget, der kun kom den lille kreds af sognets førende mænd ved – ikke et fælles anliggende for befolkningen.

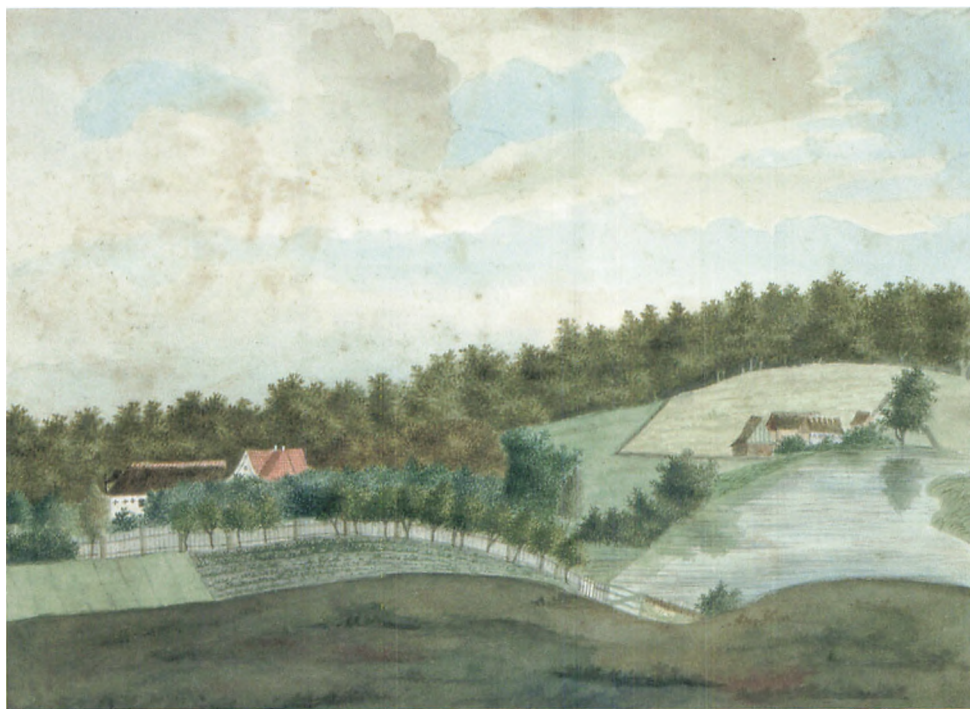
NOTER

- 1 Folketællingen for Hørsholm Sogn 1860. Hørsholm Sogn havde en befolkning på i alt 1286, hvoraf de ca. 500 civile og 80 militærfolk boede i Hørsholm Skoledistrikt (byen). Udover de 1286 personer i selve sognet bode 211 personer ved Den militære Klædefabrik i Usserød.
- 2 I 1860 brugtes møntfoden rigsdaler, mark og skilling. En rigsdaler var delt op i 6 mark, der igen var delt op i 16 skilling. Det kan være svært at "oversætte" datidens priser, men i 1860 kostede en ko mellem 40 og 60 rigsdaler. En karl kunne tjene mellem 80 og 120 rigsdaler om året. En tjenestepige mellem 50 og 80 rigsdaler. En dagløn for en håndværker kunne være én rigsdaler, for en daglejer en mark.
www.vikja.dk
- 3 Afstande målt i mil = 7,5 km. En fjerdingvej er en kvart mil.
- 4 En alen var knap 63 cm. En alen deltes op i to fod eller fire kvarter. En tomme var 2,6 cm. En fuldvoksen hest var dengang typisk 1½ meter over ryggen.

Mary Bess Westenholz på Folehavegård

Nær ved Hørsholm ligger den idylliske ejendom Folehavegård. Den gulkalkede hovedbygning fra 1700-tallet er fredet, og mange billeder viser, at stedet kun har

forandret sig ganske lidt gennem tiden. Fra 1879 var ejendommen været i familien Dinesen/Westenholz eje, men i 2009 har familien solgt ejendommen, og det er

■ Folehavegård, 1798.

Akvarel af Jean-Francois de Jonquières.

Rudersdal Museum.

Foto: Ole Tage Hartmann.

nu en ny ejer, der skal værne om stedets særpræg.

I det følgende skal der berettes om stedet – især skal vi dvæle ved én af beboerne, Mary Bess Westenholz, der boede på gården 1879-1947.

Mary Bess Westenholz er i dag særligt kendt som Karen Blixens elskede “Moster Bess” og hele familien Dinesen/Westenholz selvopofrende ugifte tante – men i 1909 viste hun en uventet side af sig selv som politisk aktivist, der bragte sig selv på forsiden af landets aviser.

Ejendommen Folehavegård

opstår i 1759

Folehavevej slynger sig fra Hørsholm by gennem Folehaveskoven til den i øst når Strandvejen ved Smidstrup. Det er Folehavegård, ca. 1½ km øst for Hørsholm (i dag Folehavevej nr. 125), der har givet navn til både vejen og den omkringliggende skov.

Ejendommen opstod, da det gamle kron-gods Hørsholm blev opløst i 1759-61.

Den jord, der hidtil var blevet dyrket direkte fra hovedgården, blev opdelt i store parceller, der blev udbudt på auktion. De fleste af køberne var velstående folk, mange af dem med tilknytning til kultur- og erhvervslivet i hovedstaden.

Parcel nr. 5 (der blev kærnen i Folehavegård) blev ved auktionen i 1759 købt af kammerherre, senere admiral, Conrad von Schindel, der straks lod hovedbygningen opføre. Det er det fine, gulkalkede palæ, der ses på en bakke nord for vejen. Nord og nordøst for hovedbygningen ligger avlsbygningerne, som man kan skimte gennem indkørslen. De er fra midten af 1800-tallet, og som en usædvanlig ting for landbrugsbygninger er de blevet fredet sammen med hovedbygningen. Især den “tyk-mavede” lade med hestegang er et bygningsværk, men kun støder på få steder i landet.

■ *Folehavegård 1875. På den tid var gården var i familien Brøchners eje – her ses fru Brøchner i sin landaude foran hovedbygningen.*

I de følgende 100 år havde Folehavegård mange forskellige ejere, og kun nogle få af dem skal nævnes her:

Folehavegårds ejere indtil 1879

I 1794 blev gården købt af Frederik Classon – et dæknavn for den svenske grev Clas Horn. Han var ud af en fremtrædende svensk adelsslægt med tilknytning til det svenske kongehus, men i 1792 deltog han i den sammensværgelse, der stod bag mordet på kong Gustav 3. For at undgå straf for sin meddelagtighed flygtede Clas Horn

fra hjemlandet og levede som landflygtig i resten af sit liv. Claus Pawels, der var præst i Hørsholm 1793-96, skriver i sine erindringer om sine lange fortrolige samtaler med Classen/Horn, som han oplevede som en begavet og spændende person.

På den tid rasede krigene ude i Europa, men i det neutrale Danmark blomstrede kultur- og erhvervslivet og udenrigshandelen oplevede sin "florissante" tidsalder.

Mange udlændige slog sig ned i Danmark, nogle for at nyde godt af mulighederne i det gæstfri land, andre for at søge beskyttelse for forfølgelse og krig.

Til den sidste gruppe hørte Paulin Philippe Henri de Dompierre de Jonquières, der købte Folehavegård i 1798 af Clas Horn. Jonquières-familien stammede fra Frankrig, men havde som protestanter måttet flygte til Nederlandene (Holland) for at undgå katolikkernes forfølgelse i slutningen af 1600-tallet. Nu – 100 år senere – indtog Napoleons tropper Nederlandene, og forfølgelsen tog fat igen. En slægtning – Frédéric de Coninc – havde i nogle år med stor succes drevet et handelshus i Danmark, og det var på hans forslag, at familien Jonquières valgte Danmark

som nyt fædreland. En af familiens sønner var talentfuld amatør-maler, og han malede straks efter ankomsten en række motiver af gården og den nye hjemegn.

Familien Jonquières solgte Folehavegård i 1821 til Aron Anton David, der efterhånden samlede det meste af Rungsted-området under sine besiddelser, herunder de store ejendomme: Sømandshvile, Rungstedgård og Rungstedlund. David var ikke bare den betydeligste jordbesidder i Hørsholm Sogn, han dominerede det lokale politiske liv som den første formand for sogneforstanderskabet (forløber for sognerådet) ved oprettelsen af det lokale selvstyre i 1841. Efter Davids død i 1868 solgte hans arvinger Folehavegård til Carl Christian Brøchner, der var vendt hjem til Danmark efter at have tjent en formue som storkøbmand i Hull i England.

Familien Dinesen/Westenholz på Folehavegård

I 1879 solgte Brøchner Folehavegård, Rungstedlund og Rungstedgård til søskenparret Alvilde og Wilhelm Dinesen. Landbruget blev drevet i fællesskab, mens boligerne blev fordelt, så Alvilde Dinesen fik rådighed over Rungstedgård og Wil-

helm Dinesen over de to øvrige ejendomme. Wilhelm Dinesen havde en politisk karriere og skrev desuden bøger under pseudonymet Boganis – men mest kendt er han vel i dag som far til datteren Karen, der med efternavnet Blixen står bag et af

■ *Etatsrådinde Mary Westenholz, portræt u.å.*

Danmarks mest markante forfatterskaber. I 1879 bosatte Wilhelm Dinesen sig på Rungstedlund, selv om det var hans tanke at indrette sig på Folehavegård, når han engang stiftede familie. Imidlertid blev han boende på Rungstedlund efter giftermålet i 1881 med Ingeborg Westenholz, mens han overlod Folehavegård til sin svigermor, etatsrådinde Mary Westenholz, og de ugifte svigerinder, Mary Bess og Karen Westenholz. Karen Westenholz giftede sig få år efter, men Folehavegård med mormoderen "Mama" og "moster Bess" var det faste holdepunkt for familien på Rungstedlund – ikke mindst efter Wilhelm Dinesens tidlige død i 1895.

De to damer på Folehavegård levede på mange måder et stilfærdigt liv, men deres interesser og virke rakte alligevel vidt, og det var ikke bare den snævre familiekreds, der kendte til deres markante holdninger og principfaste holdninger til mange af tidens store spørgsmål.

Mary Westenholz

"Mama" var født 1832 som Mary Lucinde Hansen, datter af den velhavende storkøbmand A.N. Hansen. Hun giftede sig i 1854 med politikeren og handelsmanden etats-

råd Regnar Westenholz. Westenholz ejede flere betydelige ejendomme, bl.a. godset Matstrup ved Horsens, der blev parrets faste hjem. Allerede i 1866 blev Mary Westenholz enke og hun stod nu som 33-årig alene med ansvaret for både en stor børnefolk og for familiens økonomi. Med viljestyrke og energi udfyldte hun sin rolle som familiens overhoved, dels på Matstrup, dels – af hensyn til børnenes uddannelse – i København og på rejser rundt i Europa. Hun prægede sine børn med sine stærke principper og sin høje moral. Men det var ikke tidens konventionelle ideer, hun stod for. Blandt andet ønskede hun ikke sine børn konfirmeret, hun ønskede at de som voksne selv personligt skulle tage stilling til trosspørgsmål. Selv tilsluttede hun sig Unitar-bevægelsen, der står for den enkeltes personlige forhold til Gud, befriet for kirkelige dogmer og ritualer. Hun var også optaget af de nye tanker om kvindens ligestilling med manden. Hun gik ganske vist ikke aktivt ind i kvindebevægelsen, men gennem sin egen livsførelse beviste hun, at en kvinde kan udføre sin livsgerning fuldt på højde med en mand. Først da de fleste af børnene var fløjet fra reden, solgte hun Matstrup og valgte den mere tilbage-

■ *Sostrene Mary Bess
(forrest) og Karen
Westenholtz 1882.*

■ *Bornene fra Rungstedlund på besøg på Folehavegård vinteren 1891/92. Fra venstre Ellen, Karen og Ea Dinesen med lillebroderen Thomas i vognen.*

trukne tilværelse på svigersønnens ejendom Folehavegård, hvor hun boede til sin død i 1915.

Mary Bess Westenholz

var født i 1857 som den tredje i søskendeflokken på Matstrup. Som den eneste ugifte

af døtrene blev hun boende med sin mor til dennes død, og herefter forblev hun på Folehavegård til sin egen død i 1947. Som "moster Bess" var hun en vigtig del af sine mange nevøers og niecers liv – som nævnt ikke mindst for søskendeflokken på Rungstedlund. Især med Karen Blixen

stod hun i tæt forbindelse. Selv om de to var uenige i lang række af livets spørgsmål, udvekslede de bestandig tanker og følelser. Karens Blixens ophold i Afrika betød blot, at udvekslingen måtte foregå i brevform. Set ud fra denne beskrivelse, kunne man få det indtryk, at Mary Bess Westenholz var en "skyggetante", der levede for – og igennem – sin mor, sine gifte søskende, og deres børn. Sådan opfattede hun ikke sit eget liv – og sådan tog det sig heller ikke ud for hendes samtidige.

På mange måder delte Mary Bess Westenholz synspunkter med sin principfaste mor – men datteren fulgte sine principper op med handling. Hun gik aktivt ind i Københavnskredsen under Dansk Kvindesamfund, hvor hun i 1888 deltog i et udvalgsarbejde, der førte til oprettelsen af et engageringskontor (arbejdsformidlingskontor) for kvinder. I 1895 udgav hun under pseudonymet "Bertel Wrads" en essay-samling *Fra mit Pulterkammer*, hvor hun skrev om ægteskab, kvindesag og national-politiske emner.

Hendes sociale interesse viste sig også i lokalsamfundet. Hun var medlem af Hørsholm Sogns Værgeråd (senere børneværn) 1905-11, ligesom hun var formand for

sognets hjælpekasse 1908-14. Hermed var hun lokalpolitisk aktiv, så snart denne mulighed åbnede sig for kvinder. Hendes søster, Ingeborg Dinesen på Rungstedlund, blev det første kvindelige medlem af Hørsholms sogneråd.

Som sin mor var Mary Bess Westenholz unitar, og i 1900 blev hun medstifter af Det Fri Kirkesamfund, hvor hun blev formand og sad i ledelsen indtil 1925. Sine kirkepolitiske og religiøse standpunkter

■ *Mary Westenholz (t.h.) har besøg af Thora Westenholz (t.v.) og Ellen Plum (i midten). U.å.*

■ Portræt af Mary Bess Westenholz u.å. (bragt i "Kvinden og Samfundet 1909).

forfægtede Mary Bess Westenholz først i *Højskolebladet* og tidsskriftet *Frit Vidnesbyrd* samt i avisartikler. Da unitarbladet *Protestantisk Tidende* blev startet, var hun den første redaktør 1905-18. Hun deltog i unitar-kongresser i London, Amsterdam og Berlin, og stod også i kontakt med bevægelsen i USA.

Nogle af de tanker, Mary Bess Westenholz fremførte, var afstandtagen fra treenighedslæren, jomfru Marias ubesmittede undfangelse og Jesu sonoffer. I det hele taget tog hun afstand fra Folkekirkens mere dogmatiske og irrationelle sider, hvilket efterhånden bragte hende på kollisionskurs med kirken som helhed og Hørsholms sognepræst i særdeleshed. På grund af hendes arbejde for unitarismen erklærede menighedsrådet i Hørsholm, at man betragtede Mary Bess Westenholz som udtrådt af Folkekirken. Som demonstration af dette synspunkt nægtede menighedsrådet at modtage hendes kirkeskat, men krævede, at hun indbetalte skoleskat - hvilket personer uden for Folkekirken dengang skulle. Da hun nægtede, endte sagen i 1908 med en højesteretsdom, der blev støttet af landets biskopper. Heri blev det slået fast, at Unitarismen og Folkekirken

■ *Mary Bess Westenholz modtager kvindeoptøget på Folehavegård i august 1909.*

var i en sådan modstrid med hinanden, at Mary Bess Westenholz ikke kunne være medlem af Folkekirken.

Frøken Westenholz som politisk aktivist

Sagen mod Folkekirken og højesteretsdommen i 1908 skabte furore om Mary Bess Westenholz' person. Men endnu mere opmærksomhed vakte hun året efter, da hun med en effektiv manøvre trængte ind

i landets politiske magtcentrum, og som den første kvinde nogensinde talte fra Folketingets talerstol – 6 år inden kvinder fik valgret.

Mary Bess Westenholz var forarget over justitsminister Albertis bedragerier, der var kommet for en dag i 1908. Desuden gik hun ind for et stærkt forsvar, og var derfor bekymret over det netop indgåede forsvarsforlig, som hun betragtede som svagt og uansvarligt. Hun følte, at det var

på tide, at de danske kvinders stemme blev hørt i protest mod de mandlige politikeres forvaltning af landets styre.

Den 19. august 1909 tog Mary Bess Westenholz kystbanetoget fra Rungsted til København. Fra stationen gik hun til Landsretten i Fredericiagade, hvor Folketinget efter Christiansborg Slots brand midlertidigt holdt sine møder. Ubemærket trængte hun ind i mødesalen, hvor formand Anders Thomsen netop var ved at orientere om ministeriet Holstein-Ledreborgs tiltræden.

Mary Bess Westenholz gik op til talerstolen og bemærkede sig formandsklokken, hvilket fik den forbløffede Anders Thomsen til – på klingende jysk – at udbrude: *“Hun løver mæ mi klok! Hun har taget mi klok!”*. Inden folketingsbetjentene nåede frem, ringede hun med klokken og holdt en kort, fyndig tale:

“Inden I begynder, skal I vide, at der i denne sal sidder en mand, der har bragt skændsel over landet. Her sidder I danske mænd og sjakrer i magtbrynde og egennytte om landets ve og vel, men det skal siges jer på dette sted, at Danmarks kvinder foragter eder og brændemærker eder som en hob fædrelandsløse lejesvende, der forråder Danmarks ære”.

Unægtelig stærke ord – fremført af en nydelig midaldrende frøken fra det bedre borgerskab. Mary Bess Westenholz havde med sindsro indstillet sig på både arrestation og retsforfølgelse, men begge dele udeblev. Episoden vakte imidlertid enorm opsigt, og var genstand for mange avisartikler igennem de følgende uger. Det strømmede ind med både protester og sympati-tilkendegivelser. 4-5.000 kvinder fra Nordsjælland og København gik i optog til Folehavegård, hvor de hyldede Mary Bess Westenholz og takkede hende for højt at sige det, mange kvinder tænkte. Den 29. august gennemførtes en folkelig demonstration mod forsvarsminister I.C. Christensen, hvad mange anså som inspireret af Mary Bess Westenholz aktion i Folketinget.

Mary Bess Westenholz fylder 70 år

Begivenhederne i 1909 gik ikke i glemmebogen foreløbig. Da Bess Westenholz 13. august 1927 fyldte 70 år, bragte flere aviser sagen i erindring, og den ungdommelige og energiske fødselar lod sig interviewe om sine fortsat lige markante synspunkter på kvindesag, religion, moral og politik.

Kun på et enkelt punkt indrømmede hun at have skiftet mening:

“Jeg har, efterhånden som jeg blev gammel, lært at indse, at det, der gælder, ikke så meget er at nå noget resultat, som at blive ved med at kæmpe”.

En avis bragte hosstående venlige karikatur samt et hyldest-digt, der i uddrag lyder således:

“Erindrer De i Fredericiagade,
den lumre sal, hvor luften var så sur,
de gode tingmænd vil det aldrig glemme,
da Anders Thomsen fik et nervechok
og råbte med fortvivlet grådkvalt stemme:
Åh josses, hun har town mi klok”
“Når frøken Mary Westenholz jeg hylder,
i disse små og fordringsløse vers
er det, fordi vi alle hende skylder,
en tak, et håndslag nu, hun bli'r 70”

Også på 80-årsdagen i 1937 blev hendes stormløb på Folketinget mindet, ligesom det skete i nekrologerne ved hendes død 8. maj 1947. Hun sov stille ind i hjemmet på Folehavegård, med niesen Karen Blixen ved sin side. Hun blev begravet i familiegravstedet på Hørsholm Kirkegård, og på stenen står der blot “Moster Bess”.

I FORBIGAAENDE

Frøken Mary Westenholz, som i sin Tid ringede for Rigsdagens Øren, fylder idag 70.

<p>Erindrer De i Fredericiagade, den lumre Sal, hvor Luften var så sur, der blev en Dag en myrderlig Ballade, saa Rigsdagsmændene fik ingen Lar. De gode Tingmænd vil det aldrig glemme, da Anders Thomsen fik et Nervechok og rauble med fortvivlet, graadkvalt Stemme: „Åa, Josses, Josses, hun haar town mi' Klokk!”</p>	<p>Hvor fik de læst og skrevet paa, du Godet De fik Besked af Frøken Westenholz! Saa vidt jeg véd, er denne Episode nok aldrig bleuet fort til Protokols. Det var en Tale, smertende og bidende, det lob de Herre nedud Ryggen koldt, men skont den aldrig kom i „Rigsdagsstidende”, er bedre Tale ikke siden holdt.</p>
---	--

Naar Frøken Mary Westenholz jeg
hylder
i disse smaa og fordringsløse Vers,
er det, fordi vi alle hende skylder
en Tak, et Haandslag nu, hun bli'r 70.
Dag, der skal mer' til, for det rigtig
batter,
de har desværre ikke fanet nok.
Aa, Frøken Westenholz, De burde
atter
et lille Svip derop og ta' hans Klokk!
Bro'r Mika.

<p>AUDIENS Kongen giver paa Mandag Kl. 10 offentlig Audiens paa Christiansborg. * * * TIL VENEZIA Den mest omflakkende af alle Ko- benhavnervinder, Fru Tove Wessel, bryder om et Par Dage op igen . . . dens Gang for at hilse Lido'en og Ve- nezias Stjerneretter.</p>	<p>FERIE Politiasistent Heideberg tager Ferie imorgen — og overdrager Stati- onen paa Domhuset til Politiasistent Jacobsen. * * * GARDER-FODBOLD Det var Prins Aage, der først fik da fornøjelige dansk-avensko Garder- Fodboldkampe i Gang, men Prins</p>
--	--

HØRSHOLM EGNS MUSEUM
arkivet

■ Ukendt avis i
anledning af Mary
Bess Westenholz'
70-årsdag 1937.

■ *Mary Bess Westenholz på sine ældre dage.*

Folehavegård i dag

I 1945 - to år inden Mary Bess Westenholz død - blev Folehavegård bygningsfredet. Fredningsbestemmelserne blev præciseret i 1980 som følge af ny lovgivning. Det er ikke bare hovedbygningen fra 1760'erne, der er omfattet af frednin-

gen - som nævnt også laden fra o. 1850 med den særprægede hestegang samt forpagterboligen med tilbygget stald fra o. 1870 er fredet. Det er således hele det sammenhængende anlæg, der skal bevares fra eftertiden. Familien Dinesens ejerskab til Folehavegård har strakt sig fra

■ *Folehavegård 2010.*

1879 og til nu, hvor ejendommen som nævnt har skiftet ejer. Igennem første halvdel af 1900-tallet er jorderne for en stor del blevet solgt fra, og efterhånden udstykket til villabebyggelse. Tilbage er dog stadig åbne marker mellem villaerne i “Folehavekvarteret” og skoven, og sam-

men med den gamle hovedbygning og landbrugsbygningerne skaber de en særlig stemning i området. I lokalsamfundet håber man, at god vilje, bygningsfredning og landzonebestemmelser tilsammen vil beskytte Folehavegårds værdier.

Barn og ung pige i Hørsholm i 1940'erne og 50'erne

Årsagen til denne beretning var faktisk en egnsvandring i forsommeren 2007. Den var via FOF arrangeret af vores Egnsmuseum med Lisbet Hein som leder.

Første tur gik bl.a. igennem Hørsholm Hovedgade. Her berettede Lisbet Hein om retterpladsen, der var beliggende på parkeringspladsen mellem Hovedgaden og Kammerrådensvej, og hun gav udtryk for sin undren over, hvor fangerne, der skulle henrettes, blev opbevaret, indtil henrettelsen skulle finde sted.

Jeg har boet i Hovedgaden 45 det meste af min barndom, og netop det med fangerne har jeg fået fortalt om meget tidligt i min barndom. Fangehullerne lå i vores kælder, og der var 3 af dem, hvilket jeg fortalte Lisbet Hein.

Huset, der nu er revet ned, havde en meget høj (ca. 6½ m.) og bred (ca. 4½ m.) port, hvor igennem fangetransporterne, som man må formode var diligencer enten fra Helsingør eller fra København, kunne

køre ind i. I porten var der direkte nedgang til fangehullerne og i loftet en lem, hvori man kunne aflæse varer af forskellig art. Diligencer med almindelig persontransport benyttede sig enten af hotellet eller Postholdergården.

Jeg blev opfordret til at lave en tegning over kælderen, som jeg kunne huske den, en beskrivelse af selve huset og senere også at fortælle om mine forældre, deres opvækst og liv og til sidst min egen barndom og ungdom.

Så her følger – understøttet af billeder fra min barndom – min beretning om vores liv i Hørsholm.

Hovedgaden 45, Hørsholm

Mine forældre, Agnethe og Erik Andersson, blev gift i 1935 og kom til Hørsholm i 1936, hvor de lejede stueetagens privatbolig og den tilhørende cykelforretning i Hovedgaden 45. Udover det passede de en benzintank, der stod ud for den store

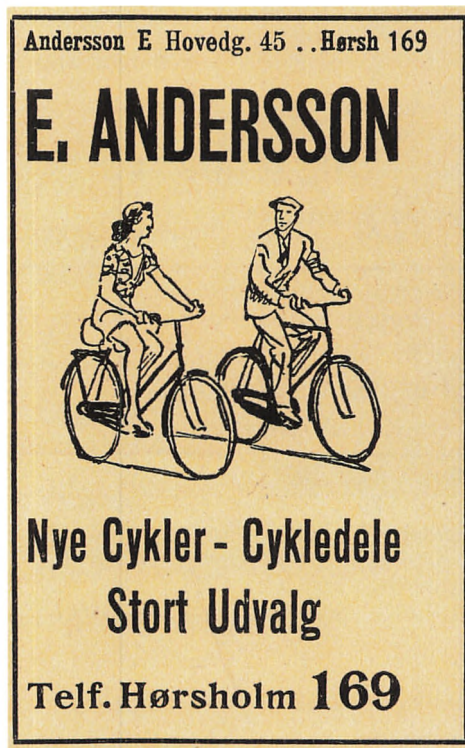
mur ind til klædefabrikken. Nu var der ikke så mange biler på det tidspunkt; men når klokken lød, foregik det i løb for at betjene kunderne.

Min far passede forretning, cykelværksted og benzintank, mens min mor tog til København for at passe sit kontorjob på Kontoret for Politisager på Politigården, så allerede den gang havde vi pendlere.

Butikken havde tilhørt en hr. Sangild, og mine forældre betalte i flere år et beløb til hans enke, hvilket sikkert har været en slags afståelse.

Lejligheden var ganske lille med et lille soveværelse, en stue, toilet på trappen og et køkken med et stort komfur, der skulle fyres op i hver morgen, et lille spisebord og en hokasse. I stuen var der en lille kakkelovn- ellers ingen varmekilder.

Der var kun kælder under den del af ejendommen, der var bolig. Jeg husker kælderen som kold, klam og uhyggelig, og historierne om fangerne, der havde

Andersson E Hovedg. 45 .. Hørsh 169

E. ANDERSSON

Nye Cykler - Cykledele
Stort Udvalg

Telf. Hørsholm 169

■ Fig. 1. Reklame fra Lokaltelefonbog 1949.

været anbragt i de små fangehuller, gjorde det ikke bedre. Det ene rum blev brugt til opbevaring af kul og koks, og jeg havde at gå derned, selv da jeg blev en stor

■ Fig. 2. Min far med mig i baggården til Hovedgaden 45 i 1940.

pige. Heldigvis blev der indlagt elektrisk strøm, så der var lys. Det hjalp lidt. Det største rum blev brugt som vaskerum, og der var en gruekedel og et badekar til at skylle tøjet i.

Jeg kom til verden i 1939, og min mor holdt op med at tage til København for at

arbejde. Selv om mine forældre var flittige og sparsommelige mennesker, var pengene meget små. Da anden verdenskrig startede, blev der hvert efterår købt en tønde saltet sild ind og sat ned i kælderen, og den levede de så hovedsagelig af i vinterhalvåret.

Da det også kneb med brændsel, tapetserede min far soveværelset med sølvpapir, så det kunne kaste vores kropsvarme tilbage til os, og på den måde klarede vi de kolde vintre. Vi brugte slet ikke stuen om vinteren, vi opholdt os kun i køkkenet.

På billedet ses min far, der på det tidspunkt var 32 år gammel (1940) med mig, sin førstefødte, som han var uhyre stolt af. I baggrunden ses bagsiden af Hovedgaden 45. I stueetagen ses indgangen til cykelværkstedet, og til højre for den var der en blomsterforretning. De to trappe-trin ind til værkstedet var af marmor, sikkert tyvstjålet fra Hirschholm Slot, da det blev revet ned. "Indhegningen" til venstre for indgangsdøren blev brugt til kasserede cykeldele, og når man kasserede noget den gang, var det virkelig ubrugeligt. Min far brugte den helt op til begyndelsen af 1960'erne. På 1. sal ses en karnap med den daværende beboer kiggende ud. Hun hed Gitte, og hendes mand hed Carl Åge, efter-

■ Fig. 3. Min far med mig i baggården til Hovedgaden 45 i 1940.

navnet huskes ikke, og de havde en søn og en datter.

På det næste billede skimtes naboejendommen til venstre (Hovedgaden 47), som dengang var beboet af familien Mommer. Det var en tysk familie, der havde boet i Danmark i mange år, men aldrig havde

■ Fig. 4. Mig i baggården i 1940.

fået taget sig sammen til at få dansk statsborgerskab. Hr. Mommer var direktør på klædefabrikken. De havde 2 sønner og en datter, der gik i den franske skole, der under krigen blev bombet. Det lykkedes i hvert fald én af sønnerne at flygte til Sverige. Det tog hårdt på hr. Mommer, at hans

■ *Fig. 5. Min far med mig i vores baghave til Hovedgaden 45 i 1940. Han er fin i tojet, så det må have været en søndag.*

sønner blev indkaldt til den tyske hær, og efter hans død åbnede fru Mommer et pensionat på Møllevej. Senere åbnede Oscar Mogensen en radioforretning i denne ejendom.

■ *Fig. 6. Min mor og mig i baghaven til Hovedgaden 45 i 1940.*

Grunden, vores ejendom var placeret på, var meget langstrakt op mod den nuværende Kammerrådensevej. På denne grund voksede der en del frugttræer, og afgrøden fra disse blev opbevaret i kæld-

ren, der var kold, men frostfri. Det resulterede i mange forskellig frugtsupper i løbet af vinteren.

Her er billedet fra vores baghave. Min far er fin i tøjet, så det må have været søndag, da billedet blev taget. Man skimter hegnet ind til ejendommen Hovedgaden 43. I hovedhuset i denne ejendom havde guldsmed Rolsted den ene forretning, og i den anden havde fru Kvistgaard en charcuteriforretning, hvor hun solgte mange forskellige former for pålæg, pølser, æg osv. Fru Kvistgaard havde høns i baghaven, og hønsehus og hønsegård vendte ind til vores baghave. Det tiltrak mange rotter til stor fortrydelse for mine forældre. De stammede begge fra indre Nørrebro, så de var bekendt med rotteplagen. Men hønsehuset blev bibeholdt et stykke ind i 50'erne. Hun solgte sine æg i forretningen, og hønsene blev brugt til bl.a. at lave hønse-salat af. Sundhedsmyndighederne havde på det tidspunkt et lemfældigt forhold til, at hygiejnereglerne blev overholdt, for når forretningen lukkede, bredte hun et lagen ud over de varer, der stod i vinduet, og det blev så fjernet igen næste morgen, når hun åbnede. På 1. sal holdt Hørsholm telefoncentral til.

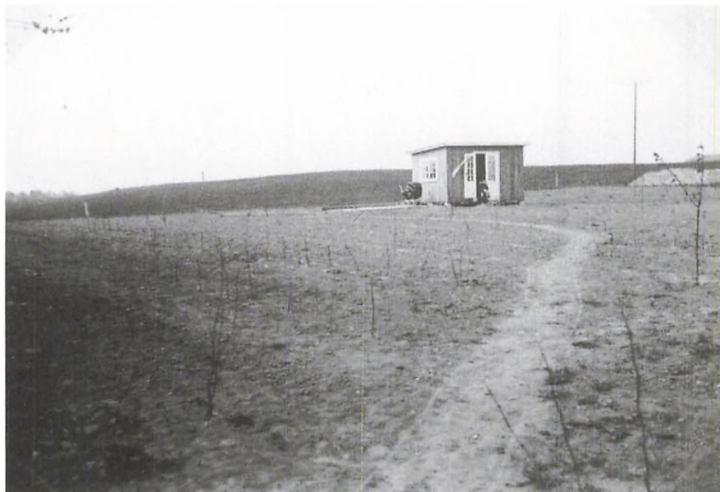

■ Fig. 7. Værkstedet til cykelforretningen på Hovedgaden 45. Fotografiet er taget mellem 1955 og 1965.

Forretningen gik tilfredsstillende, omstændighederne taget i betragtning. Min far førte en heftig priskrig på cykeldæk mod Importøren, der lå overfor ved siden af købmand Hecht. Senere blev Importørens forretning overtaget af guldsmed Chr. Pedersen, og købmand Hechts forretning blev overtaget af Andreamum blomster. Men udviklingen havde godt fat i Hørsholm, så disse forretninger er nu helt

■ Fig. 8. Cykelforretningen Hovedgaden 45. Fotografiet er taget mellem 1955 og 1965.

■ Fig. 9. Vores lille hus på grunden ved Bolbrovej i 1943.

forsvundet. Da ejendommen blev revet ned, blev en ny opført, og på nuværende tidspunkt ligger der en bank. Forretningen ved siden af mine forældres var en blomsterforretning, der i mange år var ejet af Berthel, og som senere kom til at hedde Andreamum.

Min fars kunder var hovedsagelig arbejderne på Hørsholm Klædefabrik, og han lavede en afbetalingsordning med dem, da ikke mange kunne købe kontant. Han finansierede det selv, og hver torsdag – som var lønningdag – kom arbejderne ind for at betale deres 5 eller 10 kr. Han havde på et tidspunkt også fået forhandling af Herofon radio – senere Arena – så alt taget i betragtning, gik forretningen godt.

I en 2 etages bygning i gården holdt en keramiker til. Jeg kom der tit og fik lov til at lege med lidt ler. Den første keramiker, jeg kan huske, var døvstum, og den næste var Dybdal og han kone, som holdt til her i mange år. På gårdspladsen mellem keramikerværkstedet og bygningen ud til Hovedgaden var der en del marmorplader fra det gamle Hirshholm slot. Der var også 2 store garager og mange rotter.

Før Dybdals kom til (i 1945, tror jeg) opstod der en brand i forbindelse med brænding af lervarerne, og en del af bygningen brændte ned. Den blev senere bygget op igen.

På 1. sal i huset ud mod Hovedgaden boede udover en familie på 4 i den ene lejlighed også en enlig dame i den anden.

Bolbrovej

Min far lejede også en tønde land i Usserød. Grunden lå op til den nuværende Bolbrovej, der den gang kun var et hjulspor. I dag ligger der et stort gult hus, der vist bruges som psykiatrisk klinik, på grunden. Den gang blev huset bygget som overlægebolig til overlæge Moesgård og frue, og fra da af kunne vi ikke mere bruge jorden.

Min far pløjede med hest og plov, og forskellige afgrøder blev dyrket her, så vi kunne være tæt på selvforsynende. Der blev sat et lille hus op, så vi havde et sted at gå ind, hvis det regnede. Vi cyklede derved, og jeg syntes, at der var forfærdelig langt at køre. Toiletet var der ikke noget af. Skulle man, så måtte man sidde på en planke, der var lagt over en gravet rende, som så efterhånden blev dækket til.

Vi havde tit besøg af de andre børn fra Hovedgaden. Her på billedet havde vi besøg af slagtermesterens ældste søn Aage. Slagtermester Pedersen havde forretning på Hovedgaden 22. Han havde 3 sønner og en datter, der hed Emmy. Efter fru Pedersens død førte Emmy forretningen videre sammen med sin far.

Min far rider hesten hjem på stald, og jeg er ret sikker på, at jeg er sur over ikke at komme op at ride sammen med min far.

Hvem der lånte os hesten, ved jeg ikke. På hjørnet af Usserød Kongevej og Bolbrovej boede en gartnerfamilie, der hed

■ *Fig. 10. Slagtermesteren Pedersens ældste søn Aage og mig på grunden ved Bolbrovej i 1944.*

Christiansen, og det var dem, der havde det store område, hvor sygehuset senere blev bygget ud på. Måske var det dem, vi lånte hesten af. Som det tydeligt ses på billederne var Bolbrovej ikke andet end et hjulspor.

Mellemvang 15 og tilbage til Hovedgaden 45

Min lillebror blev født i 1943, og i 1946 kom mine tvillingsøskende til verden. Lejligheden blev for lille, så mine forældre købte et hus på Mellemvangen 15. Det bestod af en høj kælder, en stueetage og en 1. sal. Min far mente, at det var for småt til os, så han byggede et ekstra værelse til. Vi fik nu et børneværelse til os 4, en stue, et soveværelse til mine forældre, et køkken med el-komfur og bedst af alt et badeværelse med karbad. I kælderen boede en enlig mand og på 1. sal en familie, der hed Gjessing, og vi boede i stuen.

Det var dog ikke hensigtsmæssigt at bo så langt fra forretningen. Det betød, at min mor ikke kunne være der så meget, som hun gerne ville, og når hun ikke var hjemme, at jeg skulle passe de 3 små, hvoraf min lillebror kunne finde på hvad som helst.

Min far ville gerne udvide forretningen og for at kunne gøre det, ønskede han at købe ejendommen. Nu var det glarmester Guhle, der ejede huset, og han kunne ikke fordrage min far og ville derfor ikke sælge til ham. Min far fik sat en stråmand ind i forhandlingerne – nemlig min morbror, der kom fra København og fortalte Guhle, at han ville starte et bogbinderværksted på stedet. Handlen gik i orden, og samme dag købte min far huset af min morbror.

Min far gik i gang med ombygning af huset både i stueetagen og på første sal, og i 1950 tror jeg det var, flyttede vi tilbage til Hovedgaden, hvor vi boede i den

■ *Fig. 11. Far og jeg er på vej hjem fra grunden på Bolbrovej i 1944.*

nyrenoverede lejlighed på 1. sal. Forretningen blev udvidet på en del af det område, der før var privatbolig, og da blomsterforretningen var flyttet over på den anden side af gaden, blev den også udvidet den vej. I lokalet op mod porten blev der indrettet en fiskeforretning, der i mange år blev drevet af Marie og Erik Johanneson.

Det var dejligt at flytte tilbage til Hovedgaden. Der boede børn overalt, som vi kunne lege med, og det foretrukne sted var ofte Ridebanen og parken med alle dens gode gemmesteder. Det var også nemmere for mine forældre, at vi var tæt på, når mor skulle være med i forretningen. Mine to brødre fik nu et værelse til deling, og min søster og jeg delte et værelse, hvilket var en klar forbedring efter Mellemvangen.

I 1976/77 blev huset og baghuset revet ned, og i dag har Netto til huse på stedet.

Lidt om mine bedsteforældre og forældre

Min mor Agnethe Andersson (f. Adolph) blev født den 2/6 1911. Forældrene var Josefine (hun stammede så vidt vides fra Hørsholm) og møbelsnedker Ove Adolph (der kom fra Kolding). Der var 3 andre søskende i familien, nemlig Carla, Marie

og Poul, og min mor var den yngste. De boede i en lille mørk stuelejlighed i Elmegade på Nørrebro.

Min mor gik først i skole i Pr. Charlottesgades skole og senere i Nørre Allé skole.

Efter 7. klasse kom hun i handelslære hos Singer Symaskinefirmaets Nørrebro Depot, hvor hun var i 3 år.

Derefter blev hun ansat på Kontoret for Politisager, der havde til huse i Politigården. Der arbejdede hun indtil maj 1937 afbrudt af en 11 måneders sygdomsperiode, idet hun havde fået tuberkulose. Hendes søster Marie døde som 20 årig af samme sygdom.

Min mormor Josefine skulle stamme fra Hørsholm. Hun har gået i skole i den gamle skole på Folehavevej, der ligger i forbindelse med kavalerboligerne. Hun kom efter endt skoletid ud at tjene på en af de store gårde i nærheden, og her gik det galt. Hun blev gravid med Carla og smidt ud. Da hun mødte min morfar var hun en "falden" kvinde og taknemmelig over, at han ville giftes med hende alligevel og tage Carla med i købet.

Min morfar var en dygtig møbelsnedker, men vist ikke særlig flittig. Så han måtte, for at få rede penge med hjem til familien,

■ Fig. 12. Morfar i midten. Fotografiet er taget mellem 1917 og 1919.

tage arbejde som tivolikontrollør hver sommer, og det var han i mange år. Mor-
mor evnede, på trods af evig pengemangel,
at få enderne til at nå sammen. Min mor-
mor og morfar blev gift den 25. maj 1902.

Min far, Erik Andersson, blev født den
14/9 1908. Hans forældre var Henriette
Jørgensen (hun stammede fra Høng) og
skrotarbejder Severin Andersson. Min
far havde 2 søskende, nemlig Hilda og
Willum.

Familien boede til at begynde med i en
lille lejlighed i Ryvangs kvarteret, og min
far gik i skole først i Bryggervangens
Skole og senere i Vibenhushus Skole. Senere
flyttede familien til Struensegade 47 på
Nørrebro.

Efter skolen begyndte min far på køb-
mandsskolen, kom i handelslære i et cykel
en gros firma, hvor han blev handelsud-
dannet og fortsatte med at arbejde, indtil
han skulle ind som soldat. Efter soldater-
tiden i 1932 fik han arbejde i et stort auto-
mobilfirma, der også handlede med motor-
cykler, mens han sideløbende fik under-
visning hos en revisor.

Familien led under min farfars mang-
lende interesse for familien, og i lange
perioder så de ham ikke. Min farmor prø-

■ Fig. 13. Morfars familie. Fotografiet er taget mellem 1900 og 1920. Længst til venstre i forreste række ses morfar, Ove Adolf, ved siden af mormor, Josefine (gift 1902). Dernæst ses oldemor, Marie Ulrikke født Juhl i 1831 og oldefar kammeråd Hans Andreas Adolf død 1923. Derefter ses søster Marie, som afstod fra at gifte sig og i stedet tog sig af sine forældre, da de blev gamle.

vede at klare dagen og vejen ved at sy for folk derhjemme. Da min far var den ældste af de 3 børn, havde han mange hjemlige gøremål for at hjælpe sin mor og sine 2 søskende i det daglige.

I autofirmaet fik han en slem eksem på hænderne, så han blev klar over, at han måtte skifte branche. Han havde på det tidspunkt mødt min mor, og de to var enige om, at de ville væk fra Nørrebro. Mine forældre var nu på jagt efter en lille cykelforretning, de kunne købe for de penge, de havde spinket og sparet sammen. På min fars motorcykel med sidevogn kørte de rundt for at finde noget, de havde råd til at købe. De blev gift den 7. juni 1935 og flyttede ind i en lille moderne lejlighed i Ryparken. Kort tid efter fandt de så forretningen Hovedgaden 45 i Hørsholm, hvortil de flyttede i 1936 og åbnede deres egen cykelforretning.

Mine forældre må siges at være et glimrende eksempel på, at det er muligt at bryde den sociale arv, hvis man virkelig vil.

Barndom og ungdom i Hørsholm

5 dage efter min 1 års fødselsdag blev Danmark besat af tyskerne 9. april 1940. Det husker jeg naturligvis ikke. I det hele

taget er det ikke så meget, jeg husker om de 5 år, men lidt er der hængt ved. Jeg husker, at det var meget småt med legetøj, så det var virkelig en stor oplevelse for mig at få en fin dukke. Denne dukke var lavet af papmache. Min far havde lavet en gammel dukkevogn i stand, så jeg var bare så glad for det hele. Desværre skete der så det, at jeg glemte at tage dukken ind en aften, og i løbet af natten regnede det ned i dukkevognen, så dukken var ikke andet end en stor våd papklump, da jeg kom for at hente den. Det var en meget be-
drøvelig oplevelse.

Stenhuggeren, der havde til huse på den grund, hvor herreekviperingsforretningen og Paw sko ligger nu, lavede en fin sten til min dukke, og vi begravede den oppe i vores have og satte stenen på gravstedet. Der gik dog ikke lang tid, så blev stenen stjålet. Af hvem vides ikke, men det var en trist oplevelse for en lille tøs på fire-fem år.

Fra jeg var tre år skulle jeg lære at cykle. Min far lavede en lille cykel (og den gang brugte man ikke støttehjul). Den var rød, den havde et bredt styr, og vi kaldte den Peder Edderkop. Vi lærte alle fire at cykle på Peder Edderkop, og indlæringen bestod

■ Fig. 14. Agnete og Erik Anderson i 1968-69.

i at køre højre om i gården, og når vi så ikke faldt i denne øvelse, så måtte vi køre venstre om, og når man mestrede det, kunne man få lov til at køre ved siden af sin mor ude på vejen. Peter Edderkop blev flittigt brugt af mig, når vi skulle hele den lange vej til Bolbrovej og retur, så jeg var meget glad for den cykel.

Før anlæggelsen af Bolbrovej blev der langs hele vejen læsset en masse skærver

af, der skulle bruges som fundament til vejen, der på det tidspunkt kun var et hjulspor. Med strenge instrukser fra min mor om ikke at lege i skærvebunkerne, gjorde jeg det selvfølgelig alligevel. Resultatet var et stort hul i det ene knæ. Min mor blev meget vred, satte mig i lillebrors barnesæde på cyklen og kørte så hurtigt hun kunne til Usserød Sygehus. Dengang syede man ikke sår sammen, men satte klemmer i -

rigtige metalklemmer, så for en tid var jeg ikke i stand til at køre på cykel.

Erindringer fra krigens tid

Med hensyn til de tyske soldater, husker jeg kun én oplevelse ganske klart, og det var i slutningen af krigen. Min far havde sin cykelforretning og dermed også et cykelværksted, hvor også de tyske soldater kom for at få lavet deres cykler. Min far nægtede at lave tyskernes cykler, hvis de tog deres våben med ind på værkstedet, så hvis de ville have lavet deres cykler, skulle de lægge deres våben ude i gården. Den oplevelse, jeg husker, har været i slutningen af krigen, sikkert om vinteren 1944/45. En ældre soldat og hans makker – en ganske ung dreng – kom for at få lavet deres cykler. Samme besked fra min far som altid, og de satte deres våben udenfor. De var simpelthen så sølle og så kolde, at jeg stadigt husker, hvor synd jeg syntes, det var for dem, at de var i krig.

En ting jeg tydeligt husker prægede bybilledet i Hørsholm i disse år, var børnene og deres plejere fra Spædbørnshjemmet. Dette hjem var for børn, der af en eller anden grund ikke kunne passes af deres

familie, eller måske havde de slet ingen familie. Hjemmet lå på Sdr. Jagtvej 10, hvor der nu er en integreret børneinstitution. Børnene var fra nul til fire-fem år, og fra de var 2 år gamle, blev de gået tur med. Det foregik i en meget stor vogn – lidt ligesom en trækvogn i overstørrelse. Der var sat et bræt i hver side, hvor børnene kunne sidde, og et par plejere trak så vognen rundt i byen. Når børnene blev lidt større, blev der slået et reb om hele gruppen, som hvert barn skulle holde fast i og både foran og bagved gik en plejer. Plejerne var kvinder, og de var klædt i blå kjole og hvidt forklæde. Deres overtøj kan jeg ikke huske.

En sidste ting jeg kan huske fra krigens tid, var den offentlige badeanstalt. Den lå på Skolevej skråt overfor en stor villa, der hed Transvall. Bygningen, der husede badeanstalten, hørte med til Hørsholm skole. Min mor og jeg gik tit derover for at få bad. "Tit" var dog højst en gang om ugen, og så ofte tror jeg ikke en gang, vi var der. Der var badekabiner med badekar, en bademutter der forlangte, at vi vaskede os over det hele med træld (det kradsede forfærdeligt) og som holdt skarp justits med, hvor længe man lå i badekarret. Al anden

■ Fig. 15. To Rebekka-søstre på tur med børn fra spædbørnshjemmet 1926-27.

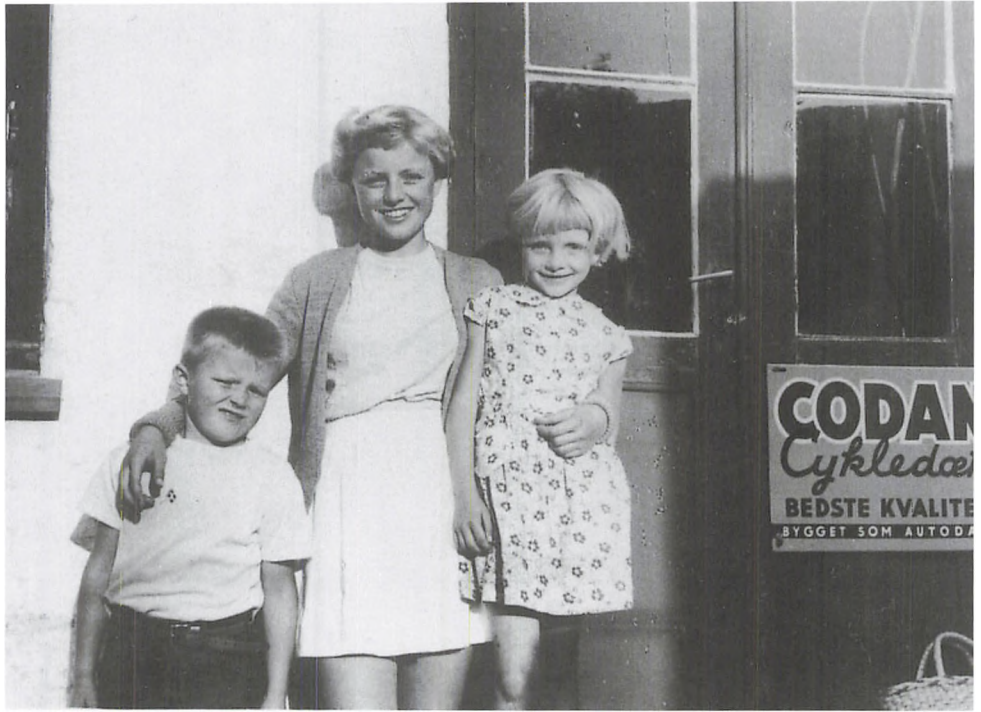

personlig hygiejne forgik hjemme i køkkenet med etagevask i et lille zinkbadekar.

I 1946 flyttede vi, som nævnt, til Mellemvang 15, og her var der et rigtigt badeværelse med badekar. Det år kom mine tvillingsøskende til verden, så der var

hårdt brug for mere plads. Det at have sit eget badeværelse var en stor luksus i vore øjne, selv om bad for os unger betød, at alle fire badede i samme vand for at spare på både vand og varme; men det var tusind gange bedre end badeanstalten på Hørsholm Skole.

■ Fig. 16. Jeg og mine tvillingsøskende i 1953, hvor jeg var 14 år.

Hørsholm Skole

I august 1946 begyndte jeg i første klasse på Hørsholm Skole og en helt ny epoke startede. 1. A hed min klasse, og vi fik Grete Haumershøj som klasselærer, og hun underviste os i dansk og håndgerning i hele underskolen. Hun var en dejlig lærer og uhyre emsig for at få os til at skrive pænt. Allerede i slutningen af 1. klasse fik

vi karakter for det, vi skrev, og fra 3. klasse fik vi karakterbog med hjem. I håndgerning gik det lidt langsomt for mig, men jeg fik da lært både at sy og strikke. I regning fik vi først frk. Højriis og senere lærer Krogen. Fra 5. klasse gik jeg videre i mellemkolen. Det samme gjorde en del børn fra Usserød Skole. Det var noget vi Hørsholm børn skulle vænne os lidt til, for

ungerne fra Hørsholm havde ligget lidt i “krig” med Usserød ungerne, men det endte i fred og fordragelighed, selv om der var en del drillerier.

I 1. mellem fik vi en ny klasselærer. Han hed Svend Hansen, og han kom fra Usserød skole. Ham havde vi i matematik. Han var ret speciel, og han kunne i perioder godt lide de våde varer. Han blev senere gift med Mimi Engels, som vi havde i tysk. I engelsk havde vi frk. Astrup, og i historie var vi så heldige at have lærer Rosted, som bl.a. fortalte os en masse om Hørsholms historie. I naturhistorie havde vi William Beck. Hans hænder sad løst på ham, og han havde det med at trække i pigernes bh fra ryggen af, når han kunne se sit snit til det. Han var også gårdvagt og gymnastiklærer, så han havde rig mulighed for at udfolde sig overfor især drengene. Hans egen søn gik heller ikke ram forbi, ham tævede han flere gange inde på drengetoiletet. Vi havde ham også i svømning, der dengang foregik på Rungsted strand, uanset om det regnede eller ej, og vi fik da alle lært at svømme.

I 1953 blev jeg konfirmeret af provst Dickmeis. Vi var ca. 80, der blev konfir-

■ Fig. 17. Foto af mig på konfirmationsrejsen i Schweiz i år 1953.

meret samtidigt, og jeg var den højeste af dem alle. Allerede fra 4. klasse blev jeg drillet og kaldt forskellige navne (mobbet ville man kalde det i dag) på grund af min højde, og det var jeg rigtig ked af. Heldigvis voksede jeg ikke mere efter mit fyldte 14. år, så drillerierne ebbede langsomt ud. I konfirmationsgave fik jeg en rejse til Schweiz,

■ *Fig. 18. Afdansnings-
bal 1956 på Horsholm
Hotel.*

hvor jeg var af sted en hel uge, en pragtfuld oplevelse.

Min mellemskoleeksamen var ikke med det bedste resultat, og da jeg ikke vidste, hvad jeg ville arbejde med, når jeg var færdig med skolen, blev mine forældre og jeg enige om, at jeg skulle fortsætte i realklassen. Jeg var nu blevet så moden, at jeg be-

sluttede mig for at give den en ordentlig skalle, så jeg kunne gå ud med en god realeksamen. Og det gjorde jeg så med et fint resultat.

Når man er ældst i en børneflokk, får man tidligt pligter hjemme. Mine bestod for det meste i at passe mine små søskende. Det levnedede ikke megen tid til leg, men så-

dan var det bare dengang. I de år vi boede på Mellemlang, legede jeg mest med Kirsten Helmer Petersen, der boede på vejen, og med Hanne Christensen, der boede på Sdr. Jagtvej. Vi gik alle tre i samme klasse.

Ferie og fritid

Fra jeg var otte til tretten år gammel, tilbragte jeg mine sommerferier i Hirtshals hos et indremissionsk ægtepar, Peter og Trine. Det var min fars gamle ferieførældre, og de ville gerne have mig i ferierne. De startede alle måltider med bordbøn, og vi hørte hver morgen gudstjeneste i radioen, og gik hver søndag i kirke. Det var ganske nyt for mig, men det hørte med. Jeg havde det godt i Hirtshals og blev godt forkælet. Børnene, jeg legede med, drillede mig, fordi jeg var "Københavnner", som de sagde, men vi legede godt alligevel.

Som tolvårig startede jeg som caddie på Rungsted Golfbane efter skoletid, hvor Christensen var caddiemaster, og frk. Carø ellers bestemte det hele. Jeg tjente lidt penge, som jeg brugte til lidt nyt tøj og andre små fornødenheder. Det var dødsnært at slæbe de store læderbags rundt 18 huller, så da jeg var femten år, holdt jeg op med det.

■ Fig. 19. Som syttenårig fik jeg i 1956 en knallert.

Jeg spillede håndbold i HIK i to sæsoner. Hvorfor jeg holdt op, kan jeg ikke huske, det har nok ikke haft min store interesse. Derimod gik jeg i flere år til dans hos fru Hjalmar Andersen oppe på hotellet. Det foregik om vinteren. Min makker hed John Martin, og vi vandt flere præmier i løbet af de år. Højdepunktet var naturlig-

vis afdansningsballerne. Da min mor var god til at sy, var det hende, der lavede mine kjoler. Forøvrigt var udvalget af teenagetøj lig med nul. Det var først i begyndelsen af 1960'erne, at man kunne købe smart tøj til unge.

Udover det, var der ikke store underholdningsudfordringer i vores lille by. En gang imellem kom der et cirkus til byen, og vi havde to biografer, en i Hørsholm og en i Rungsted. En gang om året var der arrangeret et stort cykelløb fra København til Helsingør, og de kørte alle gennem Hovedgaden, så det kikkede vi så på. Så var der naturligvis havnen og stranden. Nogle vintre frøs vandet så meget til, at man kunne muntre sig med sparkstøtting på isen. På en af slotssøerne havde vi også lov til at løbe på skøjter, når isen var tyk nok.

Som syttenårig fik jeg en knallert af min far. Det varede dog ikke længe, så fik min ældste lillebror fat i den. Han havde hørt, at hvis man puttede æter i tanken, kunne den køre meget hurtigt, så det gjorde han. Den kørte også hurtigt, men ikke ret længe, så brændte motoren sammen, så jeg måtte tilbage til cyklen.

Efter realeksamen kom jeg i kontorlære på Kontoret for Politisager – det samme

sted som min mor havde arbejdet. Der var jeg glad for at være, selvom vi skulle arbejde om lørdagen. Senere kom jeg til Motor-kontoret i Helsingør, men det var ikke rigtig stedet for mig. Jeg blev der dog det år, der skulle til, ifølge aftalen.

Som attenårig flyttede jeg hjemmefra. Jeg ville gerne have mit eget, og jeg ville især gerne kunne gøre, hvad jeg havde lyst til. Mit nye "hjem" blev et værelse hos Orla og Kirsten Nielsen på Øster Pennehavevej 7 i Rungsted. Nogle herlige mennesker, som jeg hyggede mig rigtig meget med. Det var den gang småt med penge, så jeg havde en aftale med en slagter om, at jeg en gang om ugen kunne hente pålægsaffald, dvs. pølseender og stykker der var skåret skævt osv. Det kunne jeg leve af en uge. Om sommeren supplerede Opnæsgård med jordbær, som jeg tyvstjal på en mark i ly af mørket. Sammen med ymer var det den herligste spise. Ud over det tog jeg naturligvis hjem med jævne mellemrum og nød godt af min mors mad.

Som enogtyveårig tog jeg til Tyskland, hvor jeg arbejdede for en amerikansk familie på den amerikanske base Ramstein .....men det er en helt anden historie.

■ Fig. 20. Interieuret her fra købmand Toft, Hovedgaden 49, i 1959 giver et indtryk af dagliglivet i Hovedgaden.

Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn

Museumsforeningen for Hørsholm og Omegn blev dannet i 1942 med henblik på at få oprettet et museum for Hørsholm og de omliggende sogne, og i mange år varetog foreningen driften af museet.

I dag, hvor museet er statsanerkendt og omfattet af museumslovgivningen, er foreningen repræsenteret med fire ud af museets ni bestyrelsesmedlemmer. Herudover bidrager foreningen økonomisk til udgivelsen af årbogen, som gratis tilsendes foreningens medlemmer.

Selv om museet og foreningen nu er to selvstændige organisationer, er der til daglig et tæt samarbejde omkring organisationernes aktiviteter. Foreningen nyder godt af museets faglige kompetencer og museet kan trække på foreningens praktiske hjælp til formidlingen.

Det er Museumsforeningens vision at skabe forståelse for fortidens betydning for nutidens borgere og gøre det muligt for fremtidens borgere at finde deres

■ *Hørsholm Egns Museums bygninger 2005.*

historiske rødder. Som medlem af Museumsforeningen støtter du det aktive arbejde for at bevare vores historiske fortid og er med til at sikre, at politikerne husker, at vores fortid er værd at bevare for eftertiden.

På vores hjemmeside:
www.museums-foreningen.dk kan du se mere om vores arbejde.

HØRSHOLM EGNS MUSEUM

www.hoersholmmuseum.dk

